

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERI PREZIDENTIALE 1 și 15 noiembrie 2020

Misiunea limitată BIDD0 de observare a alegerilor
Raport final

Varșovia
26 februarie 2021

CUPRINS

I.	REZUMAT	1
II.	INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI	4
III.	CONTEXT	4
IV.	SISTEMUL ELECTORAL ȘI CADRUL JURIDIC.....	5
V.	ADMINISTRAREA ALEGERILOR	6
VI.	ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR.....	9
VII.	ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR	11
VIII.	CAMPANIA ELECTORALĂ.....	13
IX.	FINANȚAREA CAMPANIEI.....	15
X.	MASS-MEDIA.....	18
A.	MEDIUL MIJLOACELOR DE INFORMARE ÎN MASĂ	18
B.	CADRUL JURIDIC ȘI CAMPANIA ELECTORALĂ.....	18
C.	MONITORIZAREA MASS-MEDIA DE CĂTRE BIDDO.....	20
XI.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII	21
XII.	OBSERVATORII NAȚIONALI ȘI INTERNAȚIONALI	23
XIII.	ZIUA ALEGERILOR.....	24
XIV.	EVOLUȚII POSTELECTORALE.....	26
XV.	RECOMANDĂRI	27
A.	RECOMANDĂRI PRIORITARE	27
B.	ALTE RECOMANDĂRI	28
	ANEXA I. REZULTATE FINALE.....	30
	ANEXA II. LISTA OBSERVATORILOR.....	32
	DESPRE BIDDO	33

REPUBLICA MOLDOVA
ALEGERI PREZIDENTIALE
1 și 15 noiembrie 2020

Raportul final al misiunii limitate BIDDО de observare a alegerilor¹

I. REZUMAT

Dând curs invitației din partea autorităților Republicii Moldova și pe baza recomandării Misiunii pentru Evaluarea Necesităților (MEN) desfășurată în perioada 17-21 august 2020, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDО) a desfășurat o misiune de observare a alegerilor pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Cu toate acestea, din cauza circumstanțelor extraordinare cauzate de pandemia COVID-19 și în consecință, a restricțiilor de călătorie în toată regiunea OSCE, BIDDО a decis să schimbe formatul activității de observare desfășurate într-o Misiune Limitată de Observare a Alegerilor (MLOA). MLOA BIDDО a rămas în țară să monitorizeze al doilea tur al alegerilor organizate la 15 noiembrie. Procesul electoral a fost evaluat în conformitate cu angajamentele OSCE, alte obligații și standarde internaționale pentru alegerile democratice și legislația națională.

Declarația privind constatările și concluziile preliminare emisă la 2 noiembrie a conchis că „Alegerile prezidențiale au fost organizate profesional, în pofida provocărilor impuse de pandemia COVID-19 și de lacunele legislative ce au subminat eficacitatea supravegherii finanțării campaniei electorale și soluționarea litigiilor electorale. Într-o campanie competitivă, alegătorii au avut alternative politice distincte din care să aleagă, cu toate că au persistat acuzații de cumpărare a voturilor pe tot parcursul procesului. În timp ce polarizarea și controlul mass-media rămân a fi o îngrijorare, candidații electorali au avut o mediatizare, în mare parte, într-o manieră echilibrată, ceea ce a ajutat alegătorii să facă o alegere în cunoștință de cauză. În ziua alegerilor, acuzații referitor la transportarea organizată a alegătorilor au cauzat blocarea drumurilor și tensiuni ce au influențat libertatea de circulație a alegătorilor și accesul la secțiile de votare. În numărul limitat de secții de votare observate, procedurile au fost, în general, respectate, însă spațiile de vot inadecvate, deseori, au dus la supraaglomerare.”

Deoarece niciunul dintre candidați nu a obținut numărul necesar de voturi pentru a fi ales în primul tur, al doilea tur a avut loc la 15 noiembrie între Maia Sandu și președintele în funcție, Igor Dodon. Declarația privind constatările și concluziile preliminare emisă la 16 noiembrie a concluzionat că „alegătorii au avut alternative politice din care au putut să aleagă, iar libertățile fundamentale de exprimare și de întrunire au continuat să fie respectate. Cu toate acestea, campania electorală negativă și dezbinătoare, precum și mediatizarea polarizată, au afectat mediul campaniei și au degradat calitatea informațiilor disponibile pentru alegători. Reclamațiile privind neregulile financiare au rămas fără un răspuns adecvat, reiterând lipsa unei supravegheri eficiente a finanțării campaniei. În numărul limitat de secții de votare vizitate, procesul a decurs într-o manieră organizată și procedurile au fost, în mare măsură, respectate, în pofida cozilor și supraaglomerării ocazionale. Informația în timp util referitoare la votare și rezultatele alegerilor a fost pusă la dispoziție de administrația electorală, astfel sporind transparența procesului.”

În general, cadrul legal oferă o bază adecvată pentru desfășurarea democratică a alegerilor, deși schimbările frecvente au contribuit la lipsa certitudinii juridice. Mai multe componente electorale au nevoie de o reglementare legislativă mai consistentă și mai cuprinzătoare. Elementele specifice ale cadrului legal ce ar trebui abordate includ prevederi privind finanțarea campaniei, prevenirea utilizării necorespunzătoare a resurselor administrative, soluționarea litigiilor electorale și abordarea problemei

---

¹ Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial. Traducerile neoficiale sunt disponibile în limbile de stat și rusă.

transportului organizat al alegătorilor în legătură cu cumpărarea voturilor. În pofida unei recomandări anterioare a BIDDO, cadrul legal conține puține dispoziții explicite pentru al doilea tur de scrutin. Totuși, acest lucru a avut un impact limitat asupra desfășurării acestor alegeri.

Alegerile prezidențiale au fost gestionate de o administrație pe trei niveluri, ce cuprinde CEC, consiliile electorale de circumscripție (CEdC) și birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV). În general, administrația electorală a gestionat eficient aspectele tehnice ale procesului și a respectat termenele legale. În timp ce organele electorale de nivel inferior s-au bucurat în general de încredere în rândul părților interesate implicate în alegeri, încrederea în CEC a fost diminuată din cauza acuzațiilor de parțialitate a unora dintre deciziile sale. O campanie extinsă de informare a alegătorilor a abordat, printre alte probleme, accesibilitatea la secțiile de votare pentru alegătorii cu dizabilități. Lipsa reprezentării femeilor în CEC rămâne o preocupare, deoarece include doar bărbați. Femeile erau bine reprezentate la nivelurile inferioare ale administrației electorale.

Registrul de stat al alegătorilor este menținut și actualizat continuu de CEC, pe baza registrului populației. În general, exactitatea listelor electorale nu a fost pusă la îndoială. Îmbunătățiri recente privind înregistrarea populației și a alegătorilor, în special în ceea ce privește identificarea alegătorilor și prevenirea votului multiplu, au fost observate de o serie de părți interesate ale MLOA BIDDO. Cu toate acestea, prezența alegătorilor decedați pe liste continuă să reprezinte o provocare, în special în ceea ce privește cetățenii care au reședința în străinătate, din cauza dificultăților de obținere a documentelor pentru radierea acestora.

Cetățenii eligibili pentru vot pot candida la funcția de președinte dacă au cel puțin 40 de ani până în ziua alegerilor și au locuit permanent în țară timp de cel puțin 10 ani. Cerința de reședință contravine obligațiilor și bunelor practici internaționale. Potențialii candidați au trebuit să adune între 15.000 și 25.000 de semnături de susținere de la alegători, cu un minim de 600 de semnături de la majoritatea circumscripțiilor administrative. Având în vedere condițiile restrictive impuse de pandemia COVID-19, minimul necesar de semnături și interzicerea alegătorilor de a semna în favoarea mai multor candidați ar fi putut constitui un impediment nerezonabil în calea candidaturii. Într-un proces inclusiv, CEC a înregistrat opt candidați din nouă candidaturi depuse. Femeile rămân subreprezentate în politică și doar doi candidați la aceste alegeri au fost femei.

Libertatea de întrunire pașnică a fost respectată în campanie și toți candidații au avut întâlniri cu alegătorii, chiar dacă restricțiile COVID-19 au limitat participarea la evenimente publice. Cei mai mulți candidați au făcut agitație electorală, de asemenea, agitație din ușă în ușă, pliante, postere, mass-media, precum și intens prin intermediul platformelor de rețele sociale. Campania a fost competitivă, cu mesaje axate în principal pe recesiunea economică, emigrație, corupție și orientarea geopolitică a țării. Discursul de campanie a devenit mult mai dezbinător în turul doi, iar materialele negative ale campaniei au fost difuzate în mass-media și pe rețelele sociale. Cazuri de retorică intolerantă față de minoritățile sexuale au fost observate de MLOA BIDDO.

Campaniile pot fi finanțate din surse private și publice. Cadrul legal pentru finanțarea campaniei prevede limite de donație și stabilește cerințele de raportare pentru candidați. Cerințele excesiv de restrictive duc la imposibilitatea donării candidaților și partidelor din partea persoanelor necunoscute. În plus, lipsesc aspecte importante, cum ar fi reglementarea finanțării terților, limitele sprijinului partidelor politice pentru candidații lor și evaluarea contribuțiilor în natură (bunuri, servicii sau lucrări). CEC este responsabil pentru supravegherea finanțării campaniei, dar nu dispune de resurse, capacități sau proceduri adecvate. Revizuirea limitată a rapoartelor de către CEC nu a însemnat o supraveghere eficientă a finanțării campaniei.

Peisajul media este divers, dar majoritatea mijloacelor de informare în masă sunt direct sau indirect sponsorizate de diferite forțe politice și își aliniază politicile editoriale la o anumită agendă politică.

Legea prevede condiții echitabile, iar în timpul campaniei candidaților li s-a acordat timp de difuzare gratuit și li s-a oferit să participe la numeroase dezbateri pe canalele naționale de televiziune. Multe programe și interviuri politice au contribuit la informarea alegătorilor, deși unele programe nu au asigurat imparțialitatea și echilibrul cerute de lege. Diferențe semnificative în tonul de mediatizare au fost observate în monitorizarea efectuată de MLOA BIDDO, reflectând polarizarea persistentă a mass-media. Comparativ cu alți furnizori publici de servicii media, canalul public *Moldova 1* a oferit tuturor candidaților o mediatizare relativ egală, predominant pe un ton neutru. Consiliul Audiovizualului (CA) a efectuat monitorizarea mass-media, dar, având în vedere durata scurtă a campaniei, raportarea sa semestrială pare să fie insuficientă. Reacția CA la reclamații a fost inconsistentă, lăsând unele nereguli nerezolvate în timp ce aplica sancțiuni stricte pentru alte încălcări sau impunea aceleași sancțiuni pentru încălcări de diferită amploare.

În general, cadrul de reclamații și contestații prevede o soluționare eficientă a litigiilor, dar lacunele existente, contradicțiile și complexitatea normelor au subminat accesibilitatea acestora. Contrar bunei practici internaționale, CEC și instanțele au interpretat în mod formal și restrâns cerințele de admisibilitate și au evitat examinarea în fond a reclamațiilor și contestațiilor. Gestionarea neconcordantă a reclamațiilor a subminat disponibilitatea unor căi legale eficiente, în contradicție cu standardele internaționale.

Legea acordă observatorilor acces la întregul proces electoral atât în țară, cât și în străinătate. CEC a facilitat intrarea și monitorizarea nerestricționate pentru observatorii internaționali, în pofida pandemiei COVID-19. Acreditarea incluzivă a observatorilor a contribuit la transparența procesului electoral. În același timp, comportamentul neprofesionist al observatorilor imparțiali în secțiile de votare a ridicat uneori îngrijorări.

În conformitate cu metodologia de monitorizare BIDDO, MLOA nu a monitorizat procedurile din ziua alegerilor într-un mod sistematic și cuprinzător. La secțiile de votare vizitate de MLOA BIDDO în timpul ambelor tururi de scrutin, votul a fost general ordonat, iar mediul a fost calm. Procedurile cheie au fost în general respectate și procesul a fost bine organizat. Premise inadecvate, în unele cazuri, au subminat secretul votului și au dus la supraaglomerare. Acuzațiile de transport organizat al alegătorilor în legătură cu cumpărarea voturilor au fost făcute în ambele zile ale alegerilor, iar poliția a anunțat deschiderea anchetelor. Accesibilitatea procesului pentru persoanele cu dizabilități rămâne limitată, contrar standardelor internaționale. Rezultatele preliminare, sintetizate pe raioane, au fost actualizate în direct pe site-ul CEC la scurt timp după închiderea urnelor, asigurând transparența procesului.

Toți candidații au acceptat rezultatele, iar pe 16 noiembrie președintele în exercițiu Dodon a felicitat-o preliminar pe noua președintă aleasă Sandu. Nu au existat contestații nici împotriva rezultatelor tururilor de scrutin, nici cereri de renumărare a buletinelor de vot. Rezultatele finale ale alegerilor au fost anunțate de CEC pe 20 noiembrie. La 23 noiembrie, CEC a prezentat Curții Constituționale procesul-verbal și raportul final, inclusiv recomandări pentru modificări legislative. La 10 decembrie, Curtea Constituțională a validat rezultatele alegerilor.

Acest raport oferă o serie de recomandări pentru a sprijini eforturile de a continua aducerea alegerilor din Moldova în conformitate cu angajamentele OSCE și cu alte obligații și standarde internaționale pentru alegerile democratice. Recomandările prioritare se referă la abordarea transportului organizat al alegătorilor în contextul cumpărării voturilor, prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative, consolidarea reglementării și supravegherii finanțării campaniei, îmbunătățirea soluționării litigiilor electorale, asigurarea posibilității alegătorilor de a-și exprima voturile în mod liber și asigurarea unor sedii de votare mai bune. BIDDO este pregătit să asiste autoritățile pentru a îmbunătăți procesul electoral și să abordeze recomandările cuprinse în acest raport și în rapoartele anterioare.

II. INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI

În urma unei invitații din partea autorităților Republicii Moldova de a observa alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, pe baza constatrilor și concluziilor Misiunii pentru Evaluarea Necesităților desfășurată în perioada 17-21 august 2020, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) a dislocat o misiune de observare a alegerilor (MOA) pe 22 septembrie 2020. MOA, condusă de Corien Jonker, a inclus 10 experți aflați la Chișinău și 24 de observatori pe termen lung care au fost repartizați în toată țara începând cu 30 septembrie. Cu toate acestea, circumstanțele extraordinare cauzate de pandemia COVID-19 și restricțiile de călătorie rezultate în întreaga regiune OSCE au afectat negativ capacitatea statelor participante la OSCE de a detașa observatori pe termen scurt. În consecință, la 9 octombrie BIDDO a decis să schimbe formatul activității desfășurate de observare dintr-o MOA într-o misiune limitată de observare a alegerilor (MLOA). MLOA BIDDO a rămas în țară să observe al doilea tur al alegerilor realizat la 15 noiembrie și să urmărească evoluțiile post-electorale până pe 23 noiembrie.

Procesul electoral a fost evaluat în vederea respectării angajamentelor OSCE, a altor obligații și standarde internaționale pentru alegerile democratice și a legislației naționale. În conformitate cu metodologia BIDDO pentru MLOA, Misiunea nu a monitorizat procedurile din ziua alegerilor într-un mod sistematic și cuprinzător, ci a vizitat un număr limitat de secții de votare din Chișinău și din toată țara în ambele zile ale alegerilor. Acest raport final urmează după două Declarații de constatări și concluzii preliminare, care au fost făcute publice la conferințele de presă de la Chișinău din 2 și 16 noiembrie.²

MLOA BIDDO exprimă mulțumiri Comisiei Electorale Centrale (CEC) pentru invitația de a monitoriza alegerile și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) pentru asistență. MLOA BIDDO își exprimă, de asemenea, aprecierea față de alte instituții, candidați, partide politice, mass-media și organizații ale societății civile pentru exprimarea punctelor lor de vedere, precum și comunității internaționale rezidente și Misiunii OSCE în Moldova pentru cooperare.

III. CONTEXT

Conform Constituției, președintele este șeful statului, numește guvernul și deține anumite competențe în relațiile externe și în securitatea națională. Puterea executivă este exercitată de guvernul condus de prim-ministru. O hotărâre a Curții Constituționale din 2016 a reintrodus alegerile prezidențiale directe, readucând prevederile constituționale privind alegerile prezidențiale indirecte în vigoare din 2000. Pe 21 mai, parlamentul a stabilit alegeri prezidențiale pentru 1 noiembrie 2020.

Președintele în funcție, Igor Dodon, nominalizat atunci de Partidul Socialiștilor din Moldova (PSRM), a câștigat alegerile prezidențiale din 2016, având-o drept contracandidat pe Maia Sandu, nominalizată de Partidul Acțiunii și Solidarității (PAS). După alegerile parlamentare din februarie 2019, parlamentul format din 101 de membri reprezenta trei partide politice și un bloc: PSRM, blocul ACUM (care cuprinde PAS și Platforma DA), Partidul Democrat din Moldova (PDM) și Partidul Șor. Negocierile pentru formarea unei coaliții de guvernare au eșuat timp de câteva luni, în timp ce guvernul a continuat să fie condus de Pavel Filip de la PDM.

O coaliție ACUM-PSRM a fost convenită în iunie 2019 cu Maia Sandu drept prim-ministru, în urma plecării din țară a lui Vladimir Plahotniuc, liderul PDM și un influent om de afaceri. Guvernul Maei Sandu a fost demis printr-o moțiune de neîncredere inițiată de PSRM în noiembrie 2019 și înlocuit de o coaliție PSRM-PDM cu Ion Chicu drept prim-ministru de la PSRM. Datorită schimbării afilierilor

² A se vedea și [Rapoarte de observare BIDDO în Moldova](#) anterioare

parlamentarilor, coaliția de guvernare a ajuns la o majoritate formală înainte de aceste alegeri. La scurt timp după primul tur de scrutin, la 9 noiembrie, prim-ministrul Chicu a înlocuit cinci miniștri după ce PDM a anunțat retragerea de la guvernare.

În primul tur organizat la 1 noiembrie, niciunul dintre cei opt candidați nu a obținut majoritatea necesară a voturilor pentru a fi ales. Cei doi candidați care au primit cel mai mare număr de voturi au fost Maia Sandu, nominalizată de PAS, cu 36,2 la sută, și președintele în funcție Igor Dodon, autonominalizat, cu 32,6 la sută. În timp ce dl Dodon a câștigat cea mai mare parte a voturilor din țară, dna Sandu a fost susținută substanțial prin asigurarea a peste 70% din votul din afara țării. La 4 noiembrie, CEC a anunțat rezultatele din primul tur și a stabilit al doilea tur de scrutin pentru 15 noiembrie între dl Dodon și dna Sandu.

În plus față de problemele ce au fost și continuă să fie prezente în discursul politic, precum identitatea țării, orientarea geopolitică și conflictul transnistrean, pandemia COVID-19 și consecințele sale au ocupat un spațiu semnificativ în mediul politic și electoral.

IV. SISTEMUL ELECTORAL ȘI CADRUL JURIDIC

Președintele este ales pentru un mandat de patru ani pe o singură circumscripție națională. Pentru ca alegerile să fie valabile, este necesară participarea a cel puțin o treime din alegătorii înregistrați.³ Un candidat care obține cel puțin jumătate din voturile exprimate este considerat ales. Dacă niciun candidat nu obține numărul necesar de voturi, un al doilea tur are loc la două săptămâni mai târziu între cei doi candidați câștigători. În turul al doilea, candidatul care obține cel mai mare număr de voturi este considerat ales, indiferent de prezența la vot.

Republica Moldova este parte la principalele instrumente internaționale și regionale privind desfășurarea alegerilor democratice.⁴ Alegerile prezidențiale sunt reglementate în principal de Constituția din 1994, Codul electoral din 1997, alte legi relevante și decizii ale CEC.⁵ Cadrul juridic electoral a suferit numeroase modificări de la ultimele alegeri prezidențiale. Modificările aduse Codului electoral în 2019 au reintrodus ziua tăcerii ce interzice agitația electorală cu o zi înainte și în ziua alegerilor, au permis donații electorale din veniturile din străinătate ale cetățenilor moldoveni, au redus suma maximă a donațiilor de la persoane fizice și juridice și au stabilit un plafon pentru fondul de campanie al concurentului electoral. În iulie 2020, Codul electoral a fost modificat pentru a acorda CEC-ului mai multe responsabilități în organizarea votului în străinătate. Alte amendamente inițiate înainte de aceste alegeri sunt în examinare în parlament.⁶

³ În caz de prezență insuficientă, votul repetat ar trebui să se desfășoare în termen de două săptămâni de la declararea de către CEC că rata necesară de participare la vot nu a fost atinsă, cu aceiași candidați, liste electorale și organe electorale.

⁴ Acestea includ [Pactul internațional privind drepturile civile și politice 1966](#) (ICCPR), [Convenția din 1979 pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor](#), [Convenția împotriva corupției din 2003](#), [Convenția din 2006 privind drepturile persoanelor cu dizabilități \(CRPD\)](#), și [Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950](#) (CEDO). Moldova nu a ratificat Protocolul opțional la CPRD, ce permite reclamații individuale cu privire la încălcarea Convenției.

⁵ Alte legi relevante includ Legea din 2007 privind partidele politice, Legea privind întrunirile din 2008, Codul audiovizualului din 2018, Codul penal din 2002, Codul administrativ din 2018 și Codul contravențional din 2008.

⁶ În iulie 2020, parlamentul a adoptat în prima lectură un proiect de lege privind modificarea Codului electoral, a Codului administrativ și a Codului audiovizualului. În [Avizul comun de urgență](#), BIDD0 și Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) a concluzionat că „proiectul include unele îmbunătățiri și abordează mai multe recomandări anterioare ale BIDD0, PACE și ale Comisiei de la Veneția”, dar a menționat, de asemenea, îngrijorările legate de procedura de redactare pripită și transparența procesului.

Unele dintre modificările recente, inclusiv reintroducerea interzicerii agitației electorale cu o zi înainte și în ziua alegerilor (ziua tăcerii), permiterea donațiilor private din veniturile cetățenilor în străinătate și stabilirea unui plafon pentru fondul de campanie, au vizat recomandările anterioare ale BIDDO. Nu au fost soluționate sau examinate alte recomandări, inclusiv cele legate de eficacitatea supravegherii finanțării campaniei, reglementarea insuficientă a reclamațiilor și contestațiilor postelectorale, interzicerea utilizării simbolurilor de stat și străine și implicarea cetățenilor străini în campanie, extinderea cerințelor privind transparența dreptului de proprietate asupra mass-media online și de tipar, și recomandările cu privire la cerințele de reședință și competență lingvistică ale candidaților.

În general, cadrul legal oferă o bază adecvată pentru desfășurarea democratică a alegerilor, deși modificările frecvente au afectat stabilitatea legii electorale. O serie de interlocutori MLOA BIDDO au subliniat că majoritățile parlamentare schimbă adesea legile din motive politice.⁷ Mai multe aspecte ale procesului au nevoie de o reglementare legislativă mai consecventă și mai cuprinzătoare. Acestea includ, printre altele, prevederile privind finanțarea campaniei legate de regulile de donație și domeniul de aplicare și procedurile de supraveghere (a se vedea secțiunea *Finanțarea campaniei*), prevenirea utilizării necorespunzătoare a resurselor administrative, în special cumpărarea voturilor și transportul alegătorilor (a se vedea secțiunea *Campania*) și soluționarea litigiilor electorale, în special privind admisibilitatea reclamațiilor, (a se vedea secțiunea *Reclamații și contestații*). În pofida unei recomandări anterioare a BIDDO de a soluționa lacunele legislative legate de organizarea scrutinelor, cadrul legal conține puține dispoziții explicite pentru turul doi de scrutin.⁸ Totuși, acest lucru nu a preocupat părțile interesate și nici nu a împiedicat procesul de desfășurare a acestor alegeri.

După cum s-a recomandat anterior, autoritățile ar trebui să ia în considerare o revizuire cuprinzătoare a cadrului legislativ electoral pentru a elimina lacunele rămase, incoerențele și ambiguitățile și pentru a aborda recomandările BIDDO și ale Consiliului European.

V. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Alegerile prezidențiale au fost gestionate de o administrație pe trei niveluri, care cuprinde CEC, 36 de consilii electorale de circumscripție (CEdC) și 2.143 birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV).⁹

CEC este o autoritate electorală permanentă cu un mandat de cinci ani care cuprinde nouă membri, unul nominalizat de președinte și ceilalți de către fracțiunile parlamentare proporțional cu reprezentarea lor. Actualul CEC a fost numit în iunie 2016, dar au fost numiți trei membri noi, iar după demisiile din iulie 2019 a fost aleasă o noua conducere.

⁷ Din 2015, Codul electoral a fost modificat de 21 de legi diferite. De exemplu, ”ziua tăcerii”, înainte de ziua alegerilor a fost anulată în 2018 și reintrodusă în 2019.

⁸ În timp ce data și validitatea acreditării observatorilor sunt reglementate, alte aspecte, inclusiv mediatizarea campaniei și finanțarea campaniei înainte de anunțarea celui de-al doilea tur, precum și gestionarea listelor electorale, nu sunt reglementate.

⁹ Există 37 de raioane administrative. Cu toate acestea, la fel ca anterior, votarea nu a avut loc în raioanele Bender și Tiraspol de pe malul stâng al Nistrului (Transnistria), care nu se află sub controlul autorităților constituționale ale Republicii Moldova. Pentru a administra scrutinul pentru alegătorii înregistrați din aceste două raioane, a fost înființat și desemnat un CEdC la Chișinău. Alegătorii din străinătate și din Transnistria au avut posibilitatea de a-și exprima interesul de a participa prin înregistrarea în prealabil online sau prin poștă cu mult timp înainte de alegeri. Potrivit CEC, 59.921 de alegători din străinătate și 161 de alegători din Transnistria au folosit această oportunitate.

Organele electorale de nivel inferior, desemnate pentru alegeri, au fost înființate în cadrul termenelor limită legale.¹⁰ Unele CE dC au raportat dificultăți în numirea personalului de votare și identificarea spațiilor adecvate pentru secțiile de votare (SV) ce ar respecta cerințele puse în aplicare din cauza pandemiei COVID-19. MLOA BIDDО a observat că, în mai multe cazuri, locațiile temporare ale BESV-urilor nu erau afișate și membrii BESV nu erau întotdeauna prezenți în timpul orelor de birou specificate, împiedicând astfel accesul alegătorilor la BESV-uri.¹¹

Lipsa reprezentării femeilor în CEC rămâne o preocupare, deoarece include doar bărbați. Femeile erau bine reprezentate la nivelurile inferioare ale administrației electorale. Marea majoritate a organelor de nivel inferior erau compuse din membri de sex feminin, inclusiv în funcții decizionale. Din 36 de CE dC, 17 au fost prezidate de femei. În BESV, 84% dintre președinți, 78% dintre vicepreședinți și 96% dintre secretari erau femei.

CEC a deschis 42 de SV desemnate special pentru alegătorii din localitățile de pe malul stâng al Nistrului (Transnistria).¹² În patru circumscripții, consiliile locale au refuzat să ofere sediu și să numească membri BESV pentru 10 dintre aceste SV, invocând probleme de sănătate și securitate. După consultări cu autoritățile locale de nivel superior, CEC a asigurat deschiderea tuturor SV.

În urma modificărilor aduse Codului electoral în 2019 și 2020, CEC este principala autoritate pentru instituirea SV în străinătate. În cooperare cu MAEIE, CEC a instituit 139 SV în 36 de țări.¹³ Mulți interlocutori MLOA BIDDО și-au exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa de claritate a dispozițiilor privind înființarea secțiilor de votare în străinătate și punerea lor în aplicare.¹⁴ Înaintea celui de-al doilea tur de scrutin, în așteptarea unei participări mai mari, au fost furnizate resurse suplimentare, iar CEC a mărit numărul buletinelor de vot distribuite SV-lor din străinătate.¹⁵

În general, administrația electorală a gestionat eficient aspectele tehnice ale pregătirilor electorale și a respectat termenele legale. Majoritatea CE dC și BESV au primit resurse adecvate și sprijin logistic din partea autorităților locale. Cu toate acestea, unele pregătiri din partea organelor electorale de nivel inferior, cum ar fi distribuția inițială a materialelor electorale, alocarea spațiilor SV și redistribuirea

¹⁰ Majoritatea CE dC au avut nouă membri, doar două CE dC situate la Chișinău aveau 11 membri. Pentru fiecare CE dC instanța locală și consiliul local au desemnat câte doi membri. CE dC au înființat BESV-uri formate din cinci până la 11 membri, inclusiv 3 nominalizați de consiliile locale. Cele cinci partide politice parlamentare și-au desemnat membrii la CE dC și BESV. În cazuri de lipsa nominalizărilor, restul membrilor au fost numiți din Registrul CEC al funcționarilor electorali.

¹¹ BESV-urile pentru SV-urile situate în instituțiile de învățământ au trebuit să utilizeze spații alternative pentru întâlniri înainte de ziua alegerilor. În 21 de raioane au fost observate cazuri cu membri BESV absenți în timpul orelor de birou. Înainte de ziua alegerilor, alegătorii se pot adresa BESV-urilor pentru a solicita informații, pentru a verifica datele din listele electorale, pentru a solicita actualizări și pentru a solicita certificate pentru drept de vot și votul mobil.

¹² Prin lege, deciziile privind SV se iau în funcție de prezența la vot la alegerile anterioare, de numărul de alegători înregistrați în prealabil și de numărul de alegători înscriși din Transnistria. Potrivit CEC, cea mai mare importanță a fost atribuită ultimului criteriu.

¹³ Codul electoral prevede trei criterii pentru înființarea SV în străinătate: 1) prezența la vot la ultimele alegeri dintr-o anumită țară; 2) numărul alegătorilor înregistrați în prealabil; 3) numărul cetățenilor moldoveni rezidenți conform MAEIE și Biroul de relații cu diaspora. Toate cele trei criterii au o pondere egală. Pentru ambele tururi ale alegerilor, 92 de SV au fost deschise în țările Uniunii Europene, 16 în America de Nord, 17 în Federația Rusă și 14 în alte țări.

¹⁴ Aceste preocupări au fost legate în primul rând de creșterea SV-urilor deschise în Federația Rusă (17 față de 11 în 2019) și un număr semnificativ de alegători înregistrați în prealabil, în special prin intermediul formularelor pe hârtie, comparativ cu înregistrarea în prealabil și prezența la alegerile din 2019.

¹⁵ CEC a furnizat 30 de computere suplimentare și a contractat 30 de operatori noi pentru SV-urile din străinătate ce au înregistrat cozi lungi în timpul primului tur. Pentru unele dintre aceste secții au fost prevăzute cabine și urne de votare suplimentare. Majorității SV-urilor din străinătate le-au fost alocate numărul maximum stabilit de 5.000 de buletine de vot.

listelor electorale și a altor documente electorale pentru al doilea tur, au fost întârziate.¹⁶ În timp ce organele electorale de nivel inferior s-au bucurat de încredere în rândul părților interesate de alegeri în ce privește funcționalitatea și imparțialitatea lor generală, încrederea în CEC a fost diminuată din cauza acuzațiilor de parțialitate a deciziilor sale legate de înregistrarea candidaților, finanțarea campaniei și implicarea sa în înființarea SV-ilor în străinătate și pentru alegătorii din Transnistria. Cu toate acestea, membrii CEC au fost, în general, de acord asupra acestor decizii.

CEC a organizat ședințe regulate, deschise observatorilor și mass-media acreditați și transmise în direct online. Datorită pandemiei COVID-19, membrii CEC au putut participa la ședințe prin intermediul unei platforme de conferințe online. Ședințele și ordinea de zi ale acestora au fost anunțate în prealabil, deși nu întotdeauna în mod rezonabil înainte de timp. Punctele de vedere ale reprezentanților candidaților nu au fost întotdeauna ascultate în timpul ședințelor, așa cum prevede regulamentul CEC.¹⁷ După primul tur, colegialitatea activității comisiei s-a deteriorat și a fost uneori subminată de schimburi acerbe.¹⁸

Înainte de primul tur, deciziile adoptate și majoritatea proceselor-verbale ale ședințelor erau publicate în timp util pe site-ul CEC, dar această practică nu a fost uniformă în turul doi, afectând transparența și disponibilitatea informațiilor referitoare la propunerile respinse. Ședințele CEC nu au fost în mare parte anunțate în prealabil și doar unele dintre deciziile lor au fost publicate pe site-ul web al CEC, ceea ce a limitat accesul publicului la informațiile electorale.

Pentru a spori transparența și accesul la informațiile de interes public, organele de administrare a alegerilor de toate nivelurile ar trebui să publice deciziile și procesele-verbale ale ședințelor în timp util și consecvent.

Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică a emis instrucțiuni cu privire la măsurile preventive împotriva pandemiei COVID-19 în perioada electorală.¹⁹ În pofida îngrijorărilor inițiale cu privire la timpul relativ scurt pentru sensibilizarea alegătorilor cu privire la proceduri, în ziua alegerilor, alegătorii erau familiarizați în cea mai mare parte cu regulile stabilite, deși respectarea a variat.

Programul de instruire pentru funcționarii electorali și alte părți interesate elaborat de CEC și Centrul său de formare electorală continuă (CICDE) a cuprins în principal activități de instruire online. Toate BESV-urile au trebuit să primească instruire online prin transmisiune în direct; cu toate acestea, doar aproximativ un sfert din toți membrii BESV au finalizat această instruire. Ședințele de formare în persoană observate de MLOA BIDDO au fost interactive, informative și în cea mai mare parte bine organizate, dar au inclus doar conducerea BESV și membrii fără experiență anterioară. Instruirea

¹⁶ Observat de MLOA BIDDO la Chișinău, Cantemir, Cahul, Nisporeni și în zonele cu SV pentru alegătorii din Transnistria.

¹⁷ De exemplu, propunerile privind organizarea SV-ilor în străinătate și procedurile de alocare a alegătorilor la SV din partea reprezentantului dnei Sandu nu au fost discutate în mod repetat. Regulamentul CEC privind reprezentanții concurenților cu drept de vot consultativ prescriu dreptul „de a face propuneri și [...] de a solicita votarea lor”.

¹⁸ De exemplu, la 4 noiembrie, în urma unui schimb intens privind neincluderea propunerilor reprezentantului de candidat, unii membri CEC au părăsit ședința. La 10 noiembrie, un membru al CEC și-a exprimat nemulțumirea prin publicarea unei declarații scrise pe ecranul său în timpul ședinței online despre faptul că regretă că a votat pentru actuala conducere a CEC.

¹⁹ Prima instrucțiune a fost emisă la 12 august. Conform actualizărilor din 13 octombrie, alegătorii cu simptome respiratorii acute care au ajuns în SV înainte de ora 15:00 nu aveau voie să voteze în SV și trebuiau să solicite votarea cu urna mobilă, fără certificatul medical altfel necesar. Dacă astfel de alegători au sosit în SV după ora 15:00, li s-a permis să voteze în SV, în conformitate cu măsuri stricte de siguranță. În ziua alegerilor, toți alegătorii au primit gratuit măști de protecție.

pentru ceilalți membri ai BESV a fost disponibilă de către CEEdC sau conducerea BESV, la cerere, contrar bunei practici internaționale.²⁰ Lipsa de experiență și formare s-a reflectat uneori în înțelegerea diferită a procedurilor și a cauzat nereguli în ziua alegerilor. Deși nu au fost prevăzute ședințe de formare suplimentare după primul tur de scrutin, CEC a ținut o ședință cu președinții CEEdC pentru a discuta aspectele problematice identificate.²¹

Pentru a asigura profesionalismul administrației electorale, s-ar putea lua în considerare asigurarea tuturor membrilor organelor electorale de nivel inferior cu formare standardizată.

CEC și CICDE a pregătit o campanie extinsă de informare a alegătorilor, cu material imprimat și audio-vizual, ce acoperă procedurile electorale în țară și în străinătate, accesibilitatea secțiilor pentru alegătorii cu dizabilități și măsuri preventive împotriva COVID-19. Educația alegătorilor s-a desfășurat mai ales în mass-media difuzată și online, iar materialele erau disponibile în limba de stat, susținute în limba semnelor și subtitrări în limba rusă. Materialele tipărite pentru educația alegătorilor erau disponibile în cinci limbi.²²

VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Înregistrarea alegătorilor este pasivă și se bazează pe informații extrase din Registrul de stat al populației (RSP). Cetățenii cu vârsta de 18 ani sau mai mult până în ziua alegerilor sunt eligibili să voteze. În timp ce Codul Electoral prevede dispoziția privind o posibilă privare de drept de vot printr-o decizie a instanței, alte legislații în vigoare exclud o astfel de posibilitate.²³

Registrul centralizat de stat al alegătorilor (RSA) este menținut și actualizat continuu de CEC. Începând cu 8 octombrie 2020, RSA a inclus 3.287.140 de alegători eligibili. Alegătorii sunt incluși în lista principală a alegătorilor în funcție de domiciliul sau reședința lor. În total, 2.793.322 de alegători au fost incluși în principalele liste electorale pentru primul tur și 2.789.010 pentru turul doi.²⁴ Listele electorale nu includ alegătorii fără domiciliul înregistrat în țară, alegătorii care au solicitat certificate pentru drept de vot în absență (CDV) și alegătorii din Transnistria.²⁵ Acești alegători, precum și cei care au votat în străinătate, au fost adăugați pe listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.²⁶

²⁰ Secțiunea II.3.1 (84) din [Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Venetia](#) (Codul de bune practici) stipulează că „Membrii comisiilor electorale trebuie să primească instruire standardizată la toate nivelurile administrației electorale. O astfel de instruire ar trebui, de asemenea, să fie pusă la dispoziția membrilor comisiilor desemnați de partidele politice.”

²¹ Ședința s-a axat pe procedurile de deschidere în SV și sigilarea urnelor, respectarea măsurilor de protecție împotriva COVID-19, a dispozițiilor privind utilizarea urnei mobile și a procedurilor de închidere, numărare și totalizare, precum și completarea documentelor electorale.

²² Găgăuză, romă, română, rusă și ucraineană.

²³ Din 2017, persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale au capacitate juridică deplină, inclusiv drepturi de vot.

²⁴ Diferența dintre alegătorii înregistrați între runde rezultă din modificările solicitate de alegători și număr mai mare de certificate pentru drept de vot în absență emise pentru turul doi. Potrivit CEC, o anumită inexactitate a numărului total de alegători înregistrați pe listele electorale principale pe SV ar fi putut fi cauzată și de raportarea incorectă a unor BESV.

²⁵ Potrivit CEC, la 8 octombrie, RSA a inclus 232.631 alegători fără domiciliu și 256.203 alegători din Transnistria; acesta din urmă constituie o creștere de aproximativ 26.000 de la alegerile parlamentare din 2019. Potrivit Agenției pentru Servicii Publice, între 1 ianuarie 2019 și 30 septembrie 2020, 8.533 de locuitori transnistreni au dobândit cetățenia moldovenească și 3.234 de alegători din Transnistria au împlinit 18 ani.

²⁶ În primul tur, 202.569 alegători au fost adăugați pe listele suplimentare. În timpul celei de-al doilea tur, acest număr a crescut la 346.646.

Anumite categorii de alegători aveau dreptul să solicite o urnă mobilă.²⁷ Mai multe părți interesate în alegeri au remarcat îmbunătățiri în identificarea alegătorilor și prevenirea votului multiplu datorită Sistemului informațional de stat automatizat „Alegeri” (SIAS).²⁸ Modificările legislative din august 2019 au permis utilizarea buletinelor de identitate și pașapoartelor expirate pentru identificarea alegătorilor aflați în străinătate în ziua alegerilor.

În perioada 12 și 31 octombrie, listele electorale au fost înaintate BESV-urilor pentru control public și alegătorii au avut ocazia să solicite modificări și amendamente. MLOA BIDD0 a observat că, în majoritatea cazurilor, listele electorale nu erau afișate în sediile BESV-urilor, dar erau disponibile la cerere. Având în vedere accesul limitat la aceste sedii și disponibilitatea limitată a membrilor BESV, posibilitățile de examinare în persoană a listelor electorale au fost reduse. Unele BESV au justificat neafișarea listelor electorale pe baza protecției datelor cu caracter personal. Cu toate acestea, în urma modificărilor din 2019, Codul electoral prevede ca două versiuni ale listelor electorale să fie disponibile la SV pentru verificare, dintre care una conține doar numele complet și anul nașterii.

Pentru a putea vota în afara localității unde au fost înregistrați, în turul doi, alegătorii au trebuit să solicite personal un CDV din nou la BESV-ul respectiv.²⁹ De asemenea, alegătorii au trebuit să solicite din nou votarea cu urna mobilă. Cu toate acestea, listele electorale și formularele CDV au fost disponibile în unele BESV numai după 9 noiembrie, limitând timpul alegătorilor de a utiliza aceste metode de vot.³⁰ Datele alegătorilor pot fi accesate prin intermediul SIAS de către orice organ electoral de nivel inferior, dar verificarea cererilor alegătorilor s-a făcut mai ales la BESV de înregistrare. Mai mult, la fel ca în primul tur de scrutin, mai mulți membri din comisiile din câteva BESV-uri nu erau prezenți în birourile lor în timpul programului oficial de lucru.³¹

Nu există cerințe legale pentru actualizarea listelor electorale între tururile de scrutin pentru a reflecta modificările solicitate înainte de primul tur de scrutin și în ziua alegerilor și pentru a adăuga alegători care au împlinit majoratul, sau pentru a exclude persoanele decedate între tururi.³² Aceleași liste electorale tipărite și distribuirea alegătorilor la SV au fost utilizate pentru turul doi. În mod pozitiv, RSA a fost actualizat pentru a reflecta schimbarea reședinței și noi alegători eligibili, permițând adăugarea lor pe listele suplimentare în ziua alegerilor. Un regulament CEC impune BESV-urilor să depună toate cererile de modificare a RSA către CEC imediat sau cel mai târziu cu o zi înainte de ziua alegerilor și ca aceste modificări să fie introduse în RSA. Cu toate acestea, CEC a informat MLOA BIDD0 că aceste modificări vor fi procesate numai după încheierea perioadei electorale.

²⁷ Alegătorii vârstnici sau imobilizați, alegătorii cu dizabilități și cei din unități medicale și penitenciare. Cu două săptămâni înainte de ziua alegerilor și în ziua alegerilor până la ora 15:00, alegătorii ar putea solicita o urnă mobilă din motive de sănătate și din alte motive justificate. Astfel de alegători au fost înregistrați într-o listă separată.

²⁸ Dezvoltat continuu din 2014 ca sistem informațional de bază pentru gestionarea alegerilor, SIAS conține în prezent 13 module ce acoperă majoritatea aspectelor ale procesului electoral, inclusiv preînregistrarea alegătorilor, înregistrarea candidaților și administrarea rapoartelor de finanțare a partidelor politice și campaniilor. În ziua alegerilor, înainte de a primi un buletin de vot, fiecare alegător care intră la orice secție de votare este verificat în baza de date la nivel național pentru a stabili dacă a votat deja. În plus, SIAS servește pentru totalizare și anunțare a rezultatelor preliminare.

²⁹ Certificatele de drept de vot în absență au fost solicitate de 34.931 de alegători în primul tur și 37.654 în al doilea tur al alegerilor.

³⁰ Conform Codului Electoral, alegătorii pot solicita votul cu urna mobilă în perioada de două săptămâni până în ultima zi dinaintea zilei alegerilor. Alegătorii ar putea depune cererile pentru votul mobil, precum și cererile pentru CDV-uri până la 14 noiembrie.

³¹ Acest lucru a fost observat de MLOA BIDD0 în 18 unități administrative.

³² Potrivit Agenției pentru Servicii Publice, 1.456 de cetățeni au împlinit 18 ani între tururi și 6.342 și-au schimbat domiciliul sau reședința în perioada 6 octombrie - 1 noiembrie, după închiderea listelor electorale pentru actualizări. După primul tur, aproximativ 3.000 de cetățeni și-au schimbat adresa înregistrată.

Pentru a îmbunătăți și mai mult exactitatea înregistrării alegătorilor, listele electorale finale ce reflectă toate schimbările după controlul public și deciziile potențiale cu privire la contestații ar trebui compilate și utilizate în ziua alegerilor. Ar trebui să se acorde suficient timp pentru actualizarea listelor electorale între cele două tururi de scrutin.

În general, exactitatea listelor electorale nu a fost pusă la îndoială. În ultimii ani, CEC și alte autorități relevante au lucrat la creșterea exactității în registrul alegătorilor prin restructurarea RSP și a registrului de adrese și îmbunătățirea calității datelor. Cu toate acestea, un număr de interlocutori MLOA BIDDO au subliniat complexitățile administrative existente în obținerea documentației pentru radierea alegătorilor decedați, în special pentru alegătorii din Transnistria, precum și pentru cei din străinătate. În unele localități, modificările legate de alocarea alegătorilor către SV în comparație cu alegerile anterioare au cauzat confuzie și alegătorii au trebuit să se deplaseze către SV mai îndepărtate; cu toate acestea, în anumite locuri, alegătorilor care au fost repartizați eronat la SV li s-a permis să voteze și erau adăugați pe listele suplimentare.³³ Potrivit CEC, erorile în alocarea alegătorilor la secțiile de votare au rezultat din deficiențe durabile în sistemul de adrese din zonele rurale.

VII. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR

Cetățenii eligibili pentru vot pot candida la funcția prezidențială dacă au cel puțin 40 de ani până în ziua alegerilor, au locuit permanent în țară timp de cel puțin 10 ani și posedă limba de stat.³⁴ Cerința perioadei de reședință contravine angajamentelor OSCE și altor obligații și bune practici internaționale.³⁵ Procedura și criteriile pentru stabilirea competenței lingvistice nu sunt reglementate, iar candidații își declară stăpânirea limbii de stat numai în documentele de nominalizare.

Cerințele de reședință și competență lingvistică pentru candidații la președinție ar trebui să fie reconsiderate în conformitate cu standardele și bunele practici internaționale.

Candidații la președinție pot fi desemnați de partide politice și blocuri electorale sau pot candida independent. După cum prevede legea, în perioada cuprinsă între 1 septembrie și 1 octombrie, grupurile de inițiativă înregistrate pentru potențialii candidați au trebuit să colecteze de la alegători minimum 15.000 și maximum 25.000 de semnături de susținere ale alegătorilor, cu un minim de 600 de semnături din cel puțin 18 din 35 de unități administrative. Contrar recomandărilor BIDDO anterioare și bunelor practici internaționale, alegătorii ar putea semna în sprijinul unui singur candidat.³⁶ Având în vedere condițiile restrictive ale pandemiei COVID-19, minimul necesar de

³³ MLOA BIDDO a observat direct sau a fost informată despre astfel de situații în raioanele Drochia, Hîncești și Strășeni.

³⁴ Codul electoral stabilește restricții suplimentare, interzicând candidaturile personalului militar în exercițiu, a celor condamnați la închisoare sau cu antecedente penale active pentru infracțiuni intenționate și a persoanelor private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere printr-o decizie judecătorească.

³⁵ Punctul 7.5 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) afirmă că statele participante ar trebui „să respecte dreptul cetățenilor de a candida funcții politice sau publice, individual sau ca reprezentanți ai partidelor sau organizațiilor politice, fără discriminare”. A se vedea, de asemenea, punctul 15 din [Comentariul general nr. 25 al Comitetului ONU pentru Drepturile Omului](#): „Persoanele care, de altfel, sunt eligibile să candideze la alegeri nu ar trebui să fie excluse prin cerințe nerezonabile sau discriminatorii, cum ar fi educația, reședința sau descendența sau din cauza apartenenței politice.” A se vedea, de asemenea, punctul I.1.1.1c din [Codul de bune practici în materie electorală](#).

³⁶ Alineatul 96 din [Ghidul din 2020 al BIDDO și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) recomandă „legislația nu trebuie să limiteze un cetățean la semnarea unei liste de susținere a unui singur partid. O astfel de limitare este abuzată prea ușor și poate duce la descalificarea părților care, cu bună credință, credeau că îndeplinesc cerințele pentru înregistrare”

semnături din fiecare circumscripție și interzicerea alegătorilor de a semna în favoarea mai multor candidați ar fi putut constitui o barieră nerezonabilă pentru candidații potențiali.

S-ar putea lua în considerare modificarea legii pentru a permite alegătorilor să semneze în sprijinul mai multor candidați.

În conformitate cu recomandările anterioare BIDDO, procedurile de colectare și verificare a semnăturilor au fost în continuare specificate în ultimii ani.³⁷ În timpul verificării, datele alegătorilor care au furnizat semnături de sprijin au fost examinate conform registrului alegătorilor și eventualele nereguli au fost semnalate pentru verificări ulterioare. Potrivit CEC, după validarea înregistrărilor cu erori minore, listele de colectare a semnăturilor tuturor grupurilor de inițiativă conțineau în continuare diverse nereguli, inclusiv înregistrări ale alegătorilor decedați, numere incorecte ale documentelor de identitate, înscrieri duplicate și semnături ale celor care au semnat pentru alți candidați.³⁸

În mod pozitiv, CEC a informat grupurile de inițiativă cu privire la propriile rezultate ale verificării preliminare și le-a oferit posibilitatea de a examina și discuta înscrierile invalidate în timpul ședințelor grupului de lucru al CEC. Totuși, unii interlocutori MLOA BIDDO au exprimat acuzații cu privire la aplicarea inconsecventă a regulilor de verificare a semnăturilor, precum și transparența acestui proces. Procedurile de examinare a rezultatelor verificării de către candidați nu sunt nici prevăzute de lege, nici reglementate de CEC. Regulamentul CEC privind verificarea semnăturilor nu specifică ce tipuri de erori detectate pot fi acceptate de grupul de lucru și modul în care candidații invitați ar putea aborda deficiențele identificate. În timp ce CEC a permis corectarea erorilor din alte documente de nominalizare, acest lucru nu a fost permis în listele de semnături, chiar și atunci când înregistrarea candidaților era încă deschisă.

Pentru a asigura coerența, transparența și certitudinea juridică a înregistrării candidatului, toate procedurile de verificare a semnăturilor ar trebui reglementate în mod adecvat.

CEC a primit și a luat în considerare documentele de nominalizare în termenul legal. Într-un proces inclusiv, au fost înregistrați opt candidați din nouă candidaturi depuse. Femeile rămân subreprezentate în politică și doar doi candidați în aceste alegeri erau femei. Șapte candidați au fost desemnați de partidele și blocurile politice: Dorin Chirtoacă (Blocul electoral UNIREA), Tudor Deliu (Partidul Liberal Democrat), Violeta Ivanov (Partidul Șor), Andrei Năstase (Platforma DA), Maia Sandu (PAS), Octavian Țicu (Partidul Unității Naționale) și Renato Usatfi (Partidul Nostru). Președintele în exercițiu, Igor Dodon, s-a înregistrat în calitate de candidat independent. O nominalizare a unui candidat a fost respinsă pentru că nu a atins numărul necesar de semnături de susținere.³⁹

S-ar putea lua în considerare mecanismele avansate și măsurile afirmative ce vizează o participare sporită a femeilor în calitate de candidate, inclusiv a femeilor din comunitățile minoritare și din grupurile subreprezentate.

³⁷ Un regulament CEC privind colectarea și verificarea semnăturilor a fost adoptat în 2018 și modificat în 2019. Regulamentul CEC privind înregistrarea candidaților la președinție adoptat în 2016 a fost modificat în august 2020.

³⁸ Un număr considerabil de înregistrări discutabile, potrivit unor interlocutori MLOA BIDDO, au ridicat întrebări dacă datele vechi din perioadele electorale anterioare au fost utilizate de unele grupuri de inițiativă.

³⁹ După procesul de verificare, CEC a constatat că grupul de inițiativă în sprijinul lui Andrian Candu a atins numărul necesar de semnături în doar 12 unități administrative. Contestățiile în fața instanțelor au fost nereușite, iar cererea sa ulterioară către CEC pentru reexaminarea deciziei sale a fost respinsă.

VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ

Candidații pot începe campania după înregistrarea lor, dar nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Doi candidați au depus documente mai aproape de data limită de înregistrare și au putut începe campania abia la trei zile după ceilalți șase candidați. Ziua tăcerii sau interzicerii oricărei agitații electorale este stabilită pentru ziua precedentă și în ziua alegerilor, dar legea nu este clară cu privire la începutul campaniei pentru al doilea tur de scrutin, lăsând nesoluționată o recomandare prealabilă BIDDO. Acest lucru a dus la o înțelegere diferită a regulilor de către părțile interesate, în detrimentul certitudinii juridice.⁴⁰

Legea prevede, în general, oportunități echitabile pentru concurenți în timpul campaniei. Funcționarii de rang înalt înregistrați în calitate de candidați trebuie să-și suspende activitățile oficiale.⁴¹ Participarea funcționarilor de stat în campanie este reglementată, dar punerea în aplicare a prevederilor legale a fost incoerentă.⁴² Înaintea celui de-al doilea tur, acuzațiile de presiune ale angajaților campaniei dlui Dodon asupra funcționarilor publici și alegătorilor au fost menționate de oponentii săi, MLOA BIDDO a primit mai multe rapoarte credibile în acest sens.⁴³ Utilizarea bunurilor și proprietăților publice de către candidați în campanie este interzisă, dar alte aspecte ale prevenirii utilizării abuzive a resurselor administrative nu sunt precizate.⁴⁴

Dispozițiile privind prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative, inclusiv privind asigurarea neutralității funcției publice, participarea funcționarilor în campanii și protejarea angajaților din sectorul public de orice influență nejustificată, ar trebui să fie clar prevăzute în lege și aplicate în mod corespunzător.

Libertatea de întrunire a fost respectată în campanie și toți candidații au avut întâlniri cu alegătorii, chiar dacă restricțiile datorate pandemiei COVID-19 au limitat participarea la evenimente publice, atât în interior, cât și în aer liber, la 50 de participanți. Cei mai mulți candidați au făcut și campanii prin agitație din ușă în ușă, pliante, postere, mass-media, precum și intens prin intermediul platformelor de rețele sociale.⁴⁵ Oportunitățile de campanie ale candidaților au fost contestate de o circulară CEC ce restricționa posibilitatea partidelor de a contribui financiar la campania candidaților lor.⁴⁶ Deși

⁴⁰ Candidații au reluat campania imediat după ziua alegerilor, dar fondurile lor electorale au fost înghețate până la declararea rezultatelor primului tur de către CEC, iar furnizorii publici de servicii media au așteptat această decizie CEC pentru a difuza publicitatea electorală.

⁴¹ Proceduri de suspendare pentru președinte și deputați nu sunt stipulate în lege. Dl Dodon a anunțat că își ia un concediu fără plată în perioada campaniei, în timp ce dna Ivanov, deputat, nu a informat despre nici o măsură de suspendare a activităților sale oficiale.

⁴² În timp ce unii interlocutori MLOA BIDDO au insistat ca oficialii să fie în concediu dacă susțin un candidat, cei mai mulți au explicat că ar putea face campanie în weekend sau după orele de birou. Oficiali locali sau de stat au participat la jumătate din cele 67 de evenimente de campanie observate de MLOA BIDDO înainte de primul tur.

⁴³ Într-un sat găgăuz, alegătorii care nu au votat în primul tur au fost identificați și presați să voteze pentru dl Dodon. Un model similar în ceea ce privește lucrătorii din sectorul public a fost raportat la MLOA BIDDO de la Edineț. La 9 noiembrie, o declarație a PSRM susținea că dl Dodon a fost aprobat de aproximativ 400 de primari și 20 de consilii regionale.

⁴⁴ A se vedea BIDDO 2016 și Comisia de la Veneția [Linii directe comune pentru prevenirea și răspunsul la utilizarea abuzivă a resurselor administrative în timpul proceselor electorale](#), aliniatele A.1.3-1.4, A 4.1-4.2 și B.3.2-3.3.

⁴⁵ Dl Năstase, dna Sandu și dl Usatii au folosit activ publicitatea de pe Facebook.

⁴⁶ Patru candidați au declarat pentru MLOA BIDDO că interpretarea legii de către CEC a redus drastic fondurile campaniei electorale. Unii candidați s-au bazat pe o interpretare diferită a Codului Electoral și au folosit fonduri de partid pentru campania lor. Structurile și personalul partidului PSRM au fost active în campania dlui Dodon. (Vezi secțiunea *Finanțarea campaniei*).

legislația națională interzice participarea instituțiilor religioase la campanie, demnitarilor bisericii ortodoxe au fost observați participând activ la mai multe mitinguri în favoarea dlui Dodon.⁴⁷

Campania electorală a fost competitivă, cu mesaje axate în principal pe recesiunea economică, pandemia COVID-19, emigrație, corupție și orientarea geopolitică a țării.⁴⁸ Acuzațiile cu privire la influența străină au apărut în mod proeminent în campanie, uneori umbrind ideile programatice.⁴⁹ Rolul diasporei a câștigat mai multă atenție în timpul celui de-al doilea tur, în special în urma referinței dlui Dodon la „electoratul paralel” din străinătate.⁵⁰ Realinierea politică și poziționarea în legătură cu posibilele alegeri parlamentare anticipate au devenit, de asemenea, proeminente, în parte pentru că dl Usatîi, care a ocupat locul trei în primul tur, a promovat dizolvarea imediată a parlamentului.

Mai mulți candidați și alte părți interesate electorale și-au exprimat în mod repetat îngrijorarea cu privire la transportarea alegătorilor și cumpărarea voturilor, în special vizând alegătorii din Transnistria. Cumpărarea voturilor este interzisă și considerată a fi o infracțiune. La 20 octombrie, CEC a adoptat o decizie ce a echivalat efectiv transportul organizat al alegătorilor cu cumpărarea voturilor și a interzis transportarea persoanelor în timpul alegerilor în vehicule cu o capacitate de peste opt locuri.⁵¹ Această soluție ad hoc a fost binevenită de multe părți interesate și nu a fost contestată în instanțe.⁵² În zilele alegerilor, acuzațiile privind transportul organizat al alegătorilor au dus la blocaje rutiere și tensiuni ce au interferat cu libertatea de circulație a alegătorilor și cu accesul la secțiile de votare.

Legea ar trebui revizuită pentru a aborda problema transportului organizat al alegătorilor în legătură cu cumpărarea voturilor, protejând în același timp libertatea de circulație.

Libertatea de exprimare a fost în general respectată în ambele tururi. Discursul campaniei a devenit în mod clar mai negativ și mai dezbinător în timpul celui de-al doilea tur, pe măsură ce candidații au atacat reciproc activitățile anterioare în serviciul public și realizările personale. Mesajele de înfricoșare, vizând-o în mare parte pe dna Sandu, au fost distribuite în materiale tipărite pentru campanie și difuzate în mass-media și pe platformele rețelelor de socializare.⁵³ Puțini candidați au semnat Codul de conduită

⁴⁷ Observat de MLOA BIDDO în Vulcănești și Cișmichioi (Gagauzia).

⁴⁸ Pentru Octavian Țicu și Dorin Chirtoacă, unirea cu România a fost un mesaj central al campaniei. În timp ce importanța unor bune relații atât cu Rusia, cât și cu UE a fost subliniată de majoritatea candidaților, dna Sandu, dl Năstase și dl Deliu au fost percepuți ca favorizând legături mai puternice cu UE, în timp ce dl Dodon și dna Ivanov erau asociați cu legături mai strânse cu Rusia.

⁴⁹ Dl Dodon a primit susținerea de la Vladimir Putin la 22 octombrie. Dna Sandu a primit susținerea de la Donald Tusk și partidul german CDU la 31 august și, respectiv, la 12 octombrie.

⁵⁰ La 2 noiembrie, dl Dodon a comentat succesul dnei Sandu la votarea din străinătate și a declarat că viziunea și preferințele politice ale diasporei au fost „în disonanță” cu cele ale alegătorilor din Moldova. Oponenții săi au susținut că aceste observații au insultat diaspora. Dl Dodon a dat explicații conciliante și a încurajat în special alegătorii din Rusia să-l susțină, inclusiv sugerând că celor care votează li se va acorda prioritate în legalizarea de către autoritățile ruse a statutului lor de imigranți ilegali.

⁵¹ În 2016, Curtea Constituțională a menționat că „transportul organizat [al alegătorilor] nu constituie în sine o încălcare electorală, cu excepția cazului în care se poate dovedi că s-a exercitat presiune pentru a influența alegerea alegătorilor”.

⁵² În timp ce Codul Electoral dă dreptul CEC să emită decizii privind organizarea și desfășurarea alegerilor, introducerea de reguli și restricții ce nu sunt conținute în lege este în afara competenței sale.

⁵³ Printre alte afirmații, aceste mesaje susțineau că alegerea dnei Sandu va duce la închiderea școlilor și spitalelor, vânzarea de terenuri agricole către străini, falimentul producătorilor moldoveni, atacuri asupra bisericii ortodoxe, promovarea unei ideologii LGBTQ și un război în Transnistria. Potrivit echipei dnei Sandu, aceste mesaje includeau conținut defăimător și îi denaturau opiniile.

al CEC care a promovat practicile campaniei de bună-credință.⁵⁴ A apărut o retorică intolerantă față de minoritățile sexuale.⁵⁵

Autoritățile ar trebui să introducă un mecanism eficient de monitorizare și răspuns la instigările la ură și discriminare în timpul campaniei.

Stereotipurile de gen au fost frecvente în campania președintelui în exercițiu, odată ce sublinia valorile tradiționale ale familiei.⁵⁶ În evenimentele de campanie observate de MLOA BIDD0, vorbitorii de sex feminin apăreau frecvent cu candidații de sex feminin, în timp ce candidații de sex masculin aveau puțini sau nu aveau deloc vorbitori de sex feminin.

Aproximativ un sfert din populație se identifică ca membri ai unei minorități naționale, printre care românii, ucrainenii, găgăuzii, rușii și bulgarii sunt cele mai mari.⁵⁷ Majoritatea candidaților s-au adresat alegătorilor și au furnizat materiale de campanie în limba de stat și în rusă. Dl Dodon a subliniat importanța limbii ruse ca limbă de comunicare interetnică și a acuzat-o pe dna Sandu că neglijează vorbitorii de rusă. În timpul campaniei, niciun candidat nu a susținut drepturi sau nevoi specifice ale minorităților naționale.

IX. FINANȚAREA CAMPANIEI

Reglementările privind finanțarea campaniei se aplică grupurilor de inițiativă și concurenților electorali. Campaniile sunt finanțate din surse private și publice. Sprijinul public este oferit prin timp de antenă gratuit în mass-media audiovizuală, locuri pentru întruniri și posibilitatea de a lua împrumuturi fără dobândă de la bugetul de stat.⁵⁸ Donațiile private pot proveni de la persoane fizice și juridice.⁵⁹ Donațiile anonime și donațiile de la organizații străine, publice, necomerciale, sindicale, caritabile și religioase sunt interzise. Prin lege, donațiile sunt permise numai din resurse financiare provenite din activități de muncă, antreprenoriale, științifice sau creative. În practică, punerea în aplicare a acestei cerințe duce la imposibilitatea de a accepta donații candidaților și partidelor lor de la persoane necunoscute.⁶⁰ Donațiile pentru majoritatea campaniilor au fost făcute în numerar de

⁵⁴ Printre alte aspecte, acest Cod a angajat candidații să se abțină de la: publicarea de materiale false și denigratoare despre alți concurenți, cumpărarea voturilor, presupunerea falsificării alegerilor fără dovezi, implicarea entităților religioase în campanie, abuzul de resurse administrative și organizarea traficului cu alegătorii. Numai dl Chirtoacă, Dodon, dna Ivanov și dl Țicu au semnat Codul.

⁵⁵ Dl Dodon și personalitățile publice asociate campaniei sale au făcut în mod repetat comentarii disprețuitoare și intolerante cu privire la minoritățile sexuale. Alineatul 2 din [Recomandarea CM / Rec \(2010\) 5 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind măsurile de combatere a discriminării pe motiv de orientare sexuală sau identitate de gen](#) solicită „adoptarea și implementarea efectivă a unor măsuri legislative și de altă natură pentru combaterea discriminării pe motiv de orientare sexuală sau identitate de gen, pentru a asigura respectarea drepturilor omului persoanelor lesbiene, gay, bisexuale și transgender și pentru a promova toleranța față de acestea”.

⁵⁶ Dl Dodon a declarat în repetate rânduri că dna Sandu nu este aptă să fie președintă, deoarece nu este căsătorită și nu are copii. Dna Sandu nu a subliniat problemele legate de egalitatea de gen în campania sa.

⁵⁷ Conform recensământului din 2014, 7,0% s-au identificat ca români, 6,6% ucrainenii, 4,6 găgăuzi, 4,1% ruși și 1,9% bulgari.

⁵⁸ Împrumutul se poate ridica la 50.000 MDL (1 EUR este aproximativ 21 MDL) și ar trebui însușit de concurent proporțional cu numărul de voturi primite. Niciunul dintre candidați nu a luat astfel de împrumuturi pentru aceste alegeri.

⁵⁹ Anual, persoanele pot dona până la 6 salarii lunare medii (47.718 MDL în total); persoane cu venituri din străinătate - până la 3 salarii medii (23 859 lei); persoanele juridice pot dona până la 12 salarii medii (95.436 lei).

⁶⁰ Pentru a asigura conformitatea, CEC a cerut candidaților să raporteze nu numai identitatea, ci și ocupația și sursa de venit a donatorilor individuali. Absența veniturilor declarate exclude pensionarii din donații.

susținătorii partidului.⁶¹ Finanțarea de către terți a campaniilor nu este reglementată în contradicție cu bunele practici internaționale.⁶²

Plafonul de cheltuieli pentru fondul campaniei electorale al unui candidat este de 0,05% din bugetul de stat pentru anul electoral (18,92 milioane MDL), care a fost perceput de unii interlocutori ai MLOA BIDD0 ca fiind prea înalt.⁶³ Legea prevede această limită numai pentru donațiile financiare; cu toate acestea, CEC a aplicat-o pentru a include contribuții în bunuri, lucrări și servicii.⁶⁴ Lipsa reglementării cu privire la evaluarea contribuțiilor în bunuri, lucrări și servicii este un neajuns ce ar putea fi folosit pentru a ocoli limitele de donație existente.⁶⁵

Legea nu prevede limitele contribuțiilor proprii ale candidaților și ale partidelor lor politice care îi nominalizează.⁶⁶ CEC a adoptat o „circulară” prin care explica că partidele politice sunt obligate să respecte aceleași limite de donație ca și alte persoane juridice, dar a fost criticată de mai multe părți interesate.⁶⁷ Unii concurenți au urmat această interpretare, în timp ce alții nu, ceea ce a creat incertitudine juridică și a avut un impact potențial asupra condițiilor de concurență echitabile.⁶⁸ CEC a susținut că circulara sa nu este obligatorie din punct de vedere juridic, ceea ce a împiedicat controlul judiciar al acestui act.⁶⁹ Cadrul legal pentru finanțarea campaniilor este, în general, insuficient, iar interpretările sale au dus la o aplicare incoerentă.

⁶¹ Majoritatea candidaților au remarcat că nu au încercat să atragă noi donatori. Dna Sandu a folosit sistemul financiar electronic *Paynet* pentru strângerea de fonduri. CEC a informat un alt candidat că acest sistem nu era prevăzut de legislație pentru donațiile de campanie.

⁶² Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că astfel de cheltuieli nu pot fi interzise, dar pot fi supuse unor limitări rezonabile (a se vedea [Arcas v. Regatul Unit](#), cererea nr. 24839/94). A se vedea, de asemenea, aliniatul 256 din [Ghidul din 2020 al BIDD0 și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) ce menționează că, „este important ca unele forme de reglementare, cu obligații și restricții comparabile, ce se aplică partidelor și candidaților de partid, să fie extinse la terți care sunt implicați în campanie, pentru a asigura transparența și responsabilitatea. Părțile terțe ar trebui să fie supuse unor reguli similare privind donațiile și cheltuielile ca și partidele politice pentru a evita situațiile în care terții pot fi folosiți pentru a eluda reglementările privind finanțarea campaniei.”

⁶³ Pentru candidații ce au trecut în turul doi, CEC a aplicat această limită pentru ambele tururi cumulativ.

⁶⁴ A se vedea punctul 248 din [Ghidul din 2020 al BIDD0 și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) ce stipulează că „Legislația privind inspecția cheltuielilor ar trebui, de asemenea, să fie precisă, clară și previzibilă; partidelor politice trebuie să li se ofere „o indicație rezonabilă cu privire la modul în care aceste dispoziții vor fi interpretate și aplicate”.

⁶⁵ Candidații nu au raportat privind voluntarii campaniei și despre utilizarea birourilor partidelor din toată țara. În [Raportul din 2011 de evaluare a transparenței finanțării partidelor în Moldova](#), Grupul de state împotriva corupției (GRECO) al Consiliului Europei a recomandat „să se asigure că toate donațiile și serviciile oferite partidelor sau candidaților în bunuri, lucrări sau servicii sau în condiții avantajoase sunt corect identificate și înregistrate în totalitate, la valoarea lor de piață”.

⁶⁶ A se vedea punctul 224 din [Ghidul din 2020 al BIDD0 și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) ce stipulează că „legislația ar trebui să asigure că cheltuielile totale pentru un candidat electoral, inclusiv fondurile alocate de diferitele filiale ale partidului, respectă limitele de cheltuieli relevante”.

⁶⁷ Potrivit interpretării CEC, întrucât partidele politice nu au statut de candidat la alegerile prezidențiale, Codul electoral limitează sprijinul financiar la suma aplicabilă persoanelor juridice.

⁶⁸ În perioada campaniei, dna Sandu a primit peste 1,5 milioane MDL de la PAS. Dl Năstase a primit aproximativ 560.000 MDL de la partidul său politic, Platforma DA. Punctul 7.6 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) angajează statele participante să „respecte dreptul persoanelor și grupurilor de a stabili, în deplină libertate, propriile lor partide politice sau alte organizații politice și să ofere acestor partide politice și organizații garanțiile juridice necesare pentru a le permite să concureze reciproc pe o bază de tratament egal în fața legii și de către autorități.”

⁶⁹ Partidele liberale și liberal-democratice au contestat circulara la Curtea de Apel Chișinău (CAC), care a considerat reclamația inadmisibilă deoarece nu a afectat interesele subiective ale acestor părți. După ce Curtea Supremă a returnat cazul CAC, instanța a considerat din nou reclamația inadmisibilă, deoarece „circulara” nu era un document obligatoriu. Această hotărâre a fost atacată din nou la Curtea Supremă, care a fost de acord cu CAC și a respins cazul ca inadmisibil.

Cadrul legal pentru finanțarea campaniilor ar trebui consolidat și să reglementeze contribuțiile proprii ale candidaților și limitele donațiilor de la partidele politice, evaluarea contribuțiilor în bunuri, lucrări și servicii, și implicarea terților în campaniile electorale. Pentru a proteja pluralismul politic, ar putea fi luată în considerare și simplificarea reglementărilor legate de eligibilitatea de donații pentru persoane fizice.

Toate cheltuielile campaniei vor fi suportate prin intermediul conturilor dedicate pentru fondul campaniei.⁷⁰ Legea impune concurenților să transmită rapoarte financiare asupra tuturor tranzacțiilor către CEC în termen de trei zile de la momentul deschiderii contului și apoi în fiecare săptămână. Candidații care nu deschid un cont nu sunt obligați să prezinte rapoarte decât dacă au donații în bunuri, servicii sau lucrări, ceea ce poate compromite transparența și responsabilitatea finanțării campaniei. Rapoartele finale trebuie trimise cu 48 de ore înainte de ziua alegerilor, ceea ce ridică întrebări cu privire la caracterul complet al acestora.⁷¹ Cu excepții izolate, rapoartele au fost prezentate de candidați la timp și publicate pe site-ul web al CEC în termen de 48 de ore, conform legii. Formularul de raportare permite cheltuieli detaliate ale campaniei, dar candidații au furnizat diferite grade de detalii.⁷² Rapoartele nu sunt însoțite de documente financiare justificative, cum ar fi contracte și chitanțe.

Pentru a spori transparența și eficacitatea dezvoltării, rapoartele finale ar trebui să fie detaliate și însoțite de documentele financiare justificative. S-ar putea lua în considerare acordarea de mai mult timp pentru prezentarea unui raport final complet.

CEC este responsabilă pentru supravegherea finanțării campaniei, dar nu are resurse și capacități necesare și nu are proceduri de audit, lăsând loc pentru decizii incoerente și părtinitoare. Examinarea CEC s-a limitat la verificarea încrucișată a datelor rapoartelor cu informații de la bănci și solicitarea declarațiilor de venit ale donatorilor de la autoritățile fiscale. Un astfel de domeniu de revizuire nu respectă supravegherea efectivă și nu permite verificarea exhaustivității și exactității rapoartelor financiare.

CEC a analizat rapoartele privind finanțarea campaniei și a adoptat cinci decizii, inclusiv una privind grupurile de inițiativă. Nu au fost detectate încălcări, iar CEC a declarat că nu are instrumente pentru a investiga în mod eficient sursele donațiilor, inclusiv în bunuri, servicii și lucrări, și s-a abținut de la evaluarea legalității sprijinului acordat de partidele politice. Puținele reclamații privind cheltuielile nedeclarate făcute către CEC au fost respinse ca inadmisibile din motive formaliste, iar CEC nu a investigat presupusele încălcări din proprie inițiativă. Ineficiența supravegherii CEC a evidențiat lipsa implementării recomandărilor anterioare ale BIDD0 în acest domeniu.⁷³

⁷⁰ Din cauza procedurilor penale împotriva liderului partidului Șor, candidata Violeta Ivanov a fost respinsă de bănci și nu a putut deschide un cont în primele trei săptămâni de campanie.

⁷¹ Aliniatul 259 din [Ghidul din 2020 al BIDD0 și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) recomandă ca „rapoartele privind finanțarea campaniei să fie transmise autorităților competente după alegeri în timp util, dar cu un termen rezonabil ce permite părților să compileze date, facturi, informații despre rambursarea împrumuturilor etc.”

⁷² De exemplu, rapoartele dlui Dodon conțineau o linie generală de „plată pentru publicitatea pe internet”, în timp ce rapoartele dnei Sandu furnizau informații privind sume specifice pentru publicitate pe diferite platforme de rețele sociale.

⁷³ A se vedea punctul 268 din [Ghidul din 2020 al BIDD0 și Liniile directoare ale Comisiei de la Venetia privind reglementarea partidelor politice](#) ce stipulează că „legislația ar trebui să acorde agențiilor de supraveghere capacitatea de a investiga și urmări potențiale încălcări. Fără astfel de puteri de investigație, este puțin probabil ca agențiile să aibă capacitatea de a-și pune în aplicare în mod eficient mandatul. De asemenea, sunt necesare finanțări și resurse adecvate pentru a asigura buna funcționare a organismului de supraveghere”.

Cadrul pentru supravegherea finanțării campaniei ar trebui revizuit pentru a asigura un mecanism eficient de monitorizare a veniturilor și cheltuielilor și de verificare a exhaustivității și exactității raportării. CEC ar trebui să fie dotat cu resurse și capacități adecvate, inclusiv reguli și proceduri pentru o supraveghere semnificativă.

X. MASS-MEDIA

A. MEDIUL MIJLOACELOR DE INFORMARE ÎN MASĂ

Peisajul mediatic este în general divers, cuprinzând cel puțin 62 de canale de televiziune, 55 de posturi de radio, 90 de ziare, 77 de reviste și 180 de portaluri de știri online. Majoritatea mass-media sunt sponsorizate direct sau indirect și depind de diferite forțe politice și aliniază politicile editoriale la o anumită agendă politică. Piața limitată a publicității subminează și mai mult independența și imparțialitatea mass-media.⁷⁴ Deși legislația prevede transparența dreptului de proprietate al radiodifuzorilor, în pofida recomandărilor anterioare ale BIDD0, nu există astfel de cerințe pentru mass-media online.

Televiziunea rămâne principala sursă de informații politice. Mass-media utilizează în principal fie limba de stat, fie limba rusă, sau ambele.⁷⁵ Programele de știri au fost adesea însoțite de subtitrări și limbajul semnelor. Mass-media scrise își pierd popularitatea și sunt, de asemenea, dezavantajate de oportunitățile limitate de circulație din cauza costurilor mari de distribuție.⁷⁶ Rolul mass-media online și al rețelelor sociale ca platforme pentru discursul politic este în creștere.⁷⁷

B. CADRUL JURIDIC ȘI CAMPANIA ELECTORALĂ

Dispozițiile esențiale pentru libertatea mass-media și de exprimare și cerințele pentru o raportare exactă, imparțială și echilibrată sunt consacrate în Constituția din 1994, Codul audiovizualului din 2018 și Legea presei din 1994. Cu toate acestea, unele dispoziții legale legate de mass-media, inclusiv definițiile publicității politice și de interes public, precum și termenele limită pentru solicitările de informații ale mass-media, necesită mai multă claritate și o serie de proiecte legislative relevante sunt în curs de examinare.⁷⁸ O serie de interlocutori MLOA BIDD0 au remarcat o lipsă generală de voință politică de îmbunătățire a legislației mass-media.

Codul electoral și reglementările CEC prevăd condiții echitabile pentru concurenți în mass-media și mediatizare echilibrată a campaniei. Fiecărui candidat din fiecare tur i s-a acordat timp de difuzare gratuit (cinci minute la televiziune și zece minute la radio) la toți radiodifuzorii cu acoperire națională. În plus, fiecare candidat avea dreptul la un minut pe zi pentru publicitate gratuită la radiodifuzorii

⁷⁴ Cea mai mare parte a pieței de publicitate este împărțită între agenții afiliate fostului lider PDM Vladimir Plahotniuc și PSRM.

⁷⁵ Radiodifuzorul public național are programe în bulgară, romă și ucraineană. Prin lege, mass-media din regiuni, unde o minoritate etnică reprezintă majoritatea, trebuie să transmită cel puțin 25% din programele locale în limba de stat, precum și programe produse de radiodifuzorii în limba minorității respective.

⁷⁶ Există doi distribuitori de material tipărite, *Poșta Moldovei* deținută de stat și *Moldpresa* o companie privată.

⁷⁷ Vezi pagina 177 din [Indicele sustenabilității media IREX 2019](#).

⁷⁸ În urma unei decizii a Curții Constituționale în favoarea organizațiilor necomerciale din 9 octombrie, unei ONG, *TV8*, i s-a permis să ofere timpi de antenă contra plată candidaților, lucru interzis de Legea organizațiilor necomerciale din 2020. În 2018, un proiect de lege privind publicitatea, ce definește și publicitatea politică, a fost adoptat în prima lectură în parlament, dar examinarea sa ulterioară este în așteptare. Proiectul de lege privind accesul la informație prevede, *inter alia*, termenele limită pentru a răspunde cererilor jurnaliștilor și oferă o definiție a informațiilor de interes public.

publici și până la două minute de publicitate cu plată la radiodifuzorii ce reflectau campania.⁷⁹ Fără a lua în considerare o recomandare anterioară a BIDDO, legea în continuare impune tuturor radiodifuzorilor cu acoperire națională (13 posturi TV și un radio) să organizeze dezbateri între candidați sau reprezentanții acestora în orele de vârf.⁸⁰ Igor Dodon nu a participat la nici o dezbatere în primul tur, în timp ce contracandidata sa Maia Sandu a refuzat să participe la dezbateri cu acesta în turul doi, ceea ce a scăzut cantitatea de informații disponibile alegătorilor.⁸¹

Pentru a respecta libertatea editorială a presei, obligația pentru radiodifuzorii privați cu acoperire națională de a organiza dezbateri ar putea fi revizuită.

Consiliul audiovizualului (CA) este organismul de reglementare pentru mass-media difuzată și supraveghează respectarea legii. În timp ce Codul audiovizualului a introdus cerințe pentru profesionalizarea CA, mai mulți membri CA sunt nominalizați partinitor cu experiență profesională insuficientă în domeniul mass-media.⁸²

CA are autoritatea de a impune sancțiuni, pe baza monitorizării sale sau a reclamațiilor. Dintre cei 80 de radiodifuzori înregistrați pentru a mediatiza campania electorală, CA a efectuat monitorizarea mass-media în timpul știrilor în orele de vârf la 14 canale de televiziune și un radio în perioada campaniei din cauza resurselor limitate. În timp ce CA este obligat să furnizeze rapoarte CEC o dată la două săptămâni și să prezinte raportul final cu două zile înainte de ziua alegerilor, rapoartele au fost aprobate în ședințe publice peste o săptămână după fiecare perioadă de monitorizare, ceea ce nu a asigurat supravegherea în timp util a mediatizării campaniei.⁸³ Având în vedere durata scurtă a campaniei, raportarea bi-săptămânală pare să fie insuficientă.

Pentru a asigura o supraveghere cuprinzătoare și a preveni neconformitatea, CA ar putea lua în considerare extinderea capacității sale de monitorizare dincolo de campania oficială și să publice rapoarte de monitorizare în timp util.

Codul audiovizualului prevede un mecanism de sancționare treptată, începând de la un avertisment public până la suspendarea emisiunilor sau a licenței.⁸⁴ CA a amendat 13 canale de televiziune după primul tur și 7 canale de televiziune după turul doi pentru „nerespectarea principiilor echității, responsabilității, echilibrului și imparțialității în mediatizarea alegerilor”.⁸⁵

⁷⁹ Consiliul Audiovizualului (CA) a opinat public că radiodifuzorul public nu ar fi trebuit să ofere timpi de antenă contra plată în timpul campaniei. Cu toate acestea, un preț de 900 EUR pe minut pentru *Moldova 1* a fost văzut ca fiind prea mare de către unii interlocutori MLOA BIDDO.

⁸⁰ Candidații ar putea fi reprezentați în dezbateri de către împuterniciții lor. Datorită pandemiei COVID-19, radiodifuzorilor li s-a permis, de asemenea, să retransmită dezbateri în direct de la radiodifuzorul public național, în loc să organizeze propriile dezbateri.

⁸¹ În unele dezbateri, un singur participant a fost prezent. Reprezentanții societății civile au îndemnat candidații să participe la dezbateri pentru a oferi mai multe informații alegătorilor.

⁸² Conform Codului, cei nouă membri ai Consiliului sunt propuși de parlament, președinte, guvern și societatea civilă, iar parlamentul aprobă componența. Actuala componență a CA a fost numită înainte de adoptarea Codului.

⁸³ Raportul din 2-15 octombrie a fost aprobat la 22 octombrie, raportul din 16 octombrie - 1 noiembrie la 13 noiembrie, iar raportul din 4-13 noiembrie la 23 noiembrie.

⁸⁴ Deciziile devin aplicabile de la data publicării. Mass-media sancționată poate contesta deciziile în instanță. Dacă nu se mai comite nici o încălcare în termen de 12 luni, sancțiunea este anulată.

⁸⁵ Sancțiunile au fost impuse pentru încălcarea unei dispoziții generale a articolului 69 din Codul Electoral, ce nu implică sancțiuni specifice. În prima perioadă de monitorizare, datele similare de monitorizare au fost considerate de către CA ca fiind conforme cu cerințele legale și nu a urmat nici o avertizare publică. Conform monitorizării CA, diferite canale au fost dezechilibrate în tonalitate și alocare de timp într-un grad diferit, dar aceeași amendă de 5.000 MDL a fost impusă tuturor canalelor, cu excepția unuia, după primul tur și 10.000 MDL pentru 7 canale după al doilea tur. Această amendă poate fi substanțială pentru instituții media mai mici, dar nu este descurajantă pentru canalele mai mari, chiar și în comparație cu veniturile lor din publicitatea electorală plătită.

Codul audiovizualului ar trebui revizuit pentru a prevedea sancțiuni graduale și proporționale specifice încălcării comise și supuse recursului judiciar.

În ședințele sale publice, CA a analizat 37 de sesizări privind mediatizarea campaniei, dintre care 22 au fost respinse din motive formale, iar restul au fost admise cu sancțiuni prescrise sau admise parțial pentru examinare ulterioară.⁸⁶ Reacția CA la reclamații a fost inconsistentă, lăsând unele nereguli nerezolvate în timp ce aplica sancțiuni stricte pentru alte încălcări sau impunea aceleași sancțiuni pentru încălcări de dimensiuni diferite.⁸⁷ Mass-media scrisă și online sunt autoreglementate prin intermediul Consiliului de presă.

C. MONITORIZAREA MASS-MEDIA DE CĂTRE BIDDO

Rezultatele monitorizării mass-media de către MLOA BIDDO au arătat că, în luna precedentă primului tur, în general, majoritatea programelor de știri ale radiodifuzorilor monitorizați au mediatizat campania într-un mod echilibrat și imparțial.⁸⁸ Numeroase programe politice și interviuri au contribuit la informarea alegătorilor. Cu toate acestea, unele programe nu au asigurat imparțialitatea și echilibrul prevăzut de lege. În cadrul programelor de știri și actualități, cu excepția a două canale monitorizate, dl Dodon a fost cel mai mult mediatizat, urmat de dna Sandu.⁸⁹ În mediatizarea de știri, canalul public *Moldova 1* a oferit tuturor candidaților o acoperire relativ egală, predominant pe un ton neutru.

În cel de-al doilea tur de scrutin, majoritatea mass-media monitorizate i-au acordat mai multă atenție dlui Dodon, inclusiv canalul public *Moldova 1*.⁹⁰ Diferențele mari în tonul acoperirii reflectau polarizarea persistentă a mass-media și demonstau preferințele politice ale canalelor. *Moldova 1* l-a mediatizat pe dl Dodon mai favorabil decât pe dna Sandu cu 25% din mediatizarea dedicată acestuia în ton pozitiv, comparativ cu 10% pentru dna Sandu). *NTV Moldova* a mediatizat-o pe dna Sandu aproape exclusiv pe ton negativ (81% din mediatizare), inclusiv acuzațiile despre activitățile sale în funcțiile publice anterioare, în timp ce mediatizarea dlui Dodon a fost pe un ton neutru sau pozitiv (55 și 44%). Dnul Dodon a avut un ton predominant negativ de mediatizare la *Pro TV* (70%) și un ton negativ sau neutru de mediatizare la *Jurnal TV* (53 și 46%). Dintre toate canalele TV monitorizate,

⁸⁶ Trei canale au fost avertizate verbal pentru încălcarea regulilor de publicare a sondajelor, patru canale au primit un avertisment verbal pentru retorică discriminatorie față de persoanele LGBTQ. *TV8* și *NTV Moldova* au fost amendate cu 7.000 MDL pentru că nu au oferit pluralism de opinii în programele lor politice (*TV8* a contestat această decizie în instanță și amenda a fost anulată). Majoritatea reclamațiilor respinse au fost depuse de organizațiile societății civile împotriva *Accent TV*, *NTV Moldova* și *Prime TV* din Moldova. O reclamație legată de campanie a fost depusă de un cetățean printr-o platformă online, stabilită de un ONG de monitorizare a mass-media și a fost respinsă.

⁸⁷ La 26 octombrie, CA a avertizat public patru canale TV pentru încălcarea cerinței „de a evita orice formă de discriminare” în legătură cu retorică față de LGBTQI; într-un caz, a fost un interviu live, în timp ce celelalte au fost știri. În urma unei plângeri, *TV8* a fost amendat cu 7.000 MDL pentru o încălcare pentru prima dată, dar a respins una din cele două notificări privind o încălcare similară de către *NTV Moldova* la 13 noiembrie.

⁸⁸ La 1 octombrie MLOA BIDDO a lansat monitorizarea mediatizării în ora de vârf la *Moldova 1* (televiziune publică națională), *Jurnal TV*, *NTV*, *Prime TV*, *Pro TV* și *TV8*; precum și a ziarelor: *Argumenty i Fakty*, *Gazeta de Chișinău*, *Komsomolskaya Pravda*, *Moldova Suverană* și *Ziarul de Gardă*; și a comunicatelor politice în media online: esp.md, newsmaker.md, nokta.md și unimedia.info.

⁸⁹ Dl Dodon și dna Sandu au fost mediatizate mai ales în tonalitate neutră la *Moldova 1* cu 19 și 15 la sută, la *Prime TV* cu 26 și 18 la sută, la *Pro TV* cu 24 și 14 la sută și la *TV8* cu 26 și respectiv 32 la sută. La *Jurnal TV*, dl Dodon a primit 56% din mediatizare, majoritatea pe tonalitate negativă, iar dna Sandu a primit 5%, majoritatea pe tonalitate neutră. La *NTV*, dl Dodon a primit 34% din mediatizare, majoritatea pe tonalitate pozitivă, iar dna Sandu 35%, majoritatea pe tonalitate negativă. Toți ceilalți candidați au fost mediatizați pe un ton neutru. Dl Deliu a primit între 2 și 8% din mediatizarea pe toate canalele, dl Țicu între 3 și 11%, dna Ivanov între 5 și 16%, dl Năstase între 6 și 13%, dl Chirtoacă între 3 și 15 la sută și dl Usafii între 3 și 12 la sută.

⁹⁰ Dl Dodon și dna Sandu au primit 54% și 46% de mediatizare la *Moldova 1*, 63% și 37% la *NTV Moldova*, 51% și 49% la *Prime TV*, 56% și 44% la *Pro TV*, 56% și 44% la *TV8* și 49% și 51% la *Jurnal TV*, respectiv.

Moldova 1, Prime TV și TV8 au oferit ambilor candidați cel mai neutru ton de mediatizare (73, 81 și 81 la sută pentru dl Dodon, iar 78, 89 și 81 la sută pentru dna Sandu, respectiv). Dna Sandu a primit mai multă mediatizare în ton pozitiv la *TV8* (19% comparativ cu 4% pentru dl Dodon).

Monitorizarea a relevat părtinirea extremă a majorității ziarelor monitorizate. *Argumenty i Fakty în Moldova, Komsomolskaya Pravda și Moldova Suverană* l-au mediatizat pozitiv pe dl Dodon, iar dna Sandu a fost mediatizată exclusiv negativ în ambele tururi.⁹¹ Dl Dodon a fost criticat în cea mai mare parte în *Gazeta de Chișinău* și *Ziarul de Gardă* (40% și 60% respectiv din mediatizare în ton negativ). În media online monitorizate de MLOA BIDD0 în timpul turului al doilea ambii candidați au fost mediatizați în cea mai mare parte pe un ton neutru.

XI. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

Soluționarea litigiilor electorale este reglementată în principal de Codul Electoral din 1997 și Codul Administrativ din 2018.⁹² În timp ce, în general, cadrul de reclamații și contestații oferă căi de soluționare a litigiilor, există unele lacune și contradicții. Mai mulți interlocutori MLOA BIDD0 au opinat că complexitatea regulilor subminează accesibilitatea soluționării litigiilor pentru participanții la alegeri.

Conform Codului Electoral, alegătorii și candidații pot contesta acțiuni, inacțiuni și decizii ale organelor electorale, ale altor candidați și ale mass-media.⁹³ Reclamațiile trebuie depuse la organul electoral sau în instanță în termen de trei zile și soluționate în termen de cinci zile, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.⁹⁴ Cu toate acestea, nu sunt prescrise termene limită pentru ca CEC să rezolve reclamațiile privind finanțarea campaniei și pentru reclamațiile formulate după ziua alegerilor.⁹⁵ Deciziile organelor electorale ar trebui să fie contestate mai întâi la organul de nivel superior și apoi în instanță. Plângerile privind mediatizarea campaniei în mass-media audiovizuale sunt depuse la CA, ale cărui decizii pot fi atacate în instanță.⁹⁶ Conform Codului Electoral, reclamațiile împotriva presei scrise și a candidaților pot fi depuse direct la instanțe, cu toate acestea, Codul administrativ necesită o decizie inițială a unui organ administrativ. În mod similar, Codul Electoral prevede că CEC poate solicita instanțelor judecătorești să anuleze înregistrarea unui candidat, în timp ce Codul administrativ de fapt exclude o astfel de posibilitate fără o decizie prealabilă a CEC.

Dispozițiile relevante ale Codului electoral și ale Codului administrativ ar trebui armonizate pentru a prevedea căi clare și termene adecvate pentru soluționarea la timp a tuturor disputelor legate de alegeri de către administrația electorală și instanțe.

⁹¹ În primul tur *Argumenty i Fakty, Komsomolskaya Pravda și Moldova Suverană* l-au mediatizat pe dl Dodon în cea mai mare parte pozitiv cu 48, 51 și 67 la sută din mediatizarea respectivă, și cu 33, 38 și 13 la sută din mediatizare în cea mai mare parte negativă a dnei Sandu. În al doilea tur, mediatizarea dlui Dodon a fost covârșitor de pozitivă, cu 97, 42 și respectiv 50%, în timp ce doamna Sandu a fost mediatizată exclusiv pe ton negativ (98, 80 și respectiv 87%). Aceste ziare au folosit, de asemenea, pe larg retorica negativă împotriva comunității LGBTQ.

⁹² În 2010, CEC a adoptat o rezoluție privind reclamațiile adresate administrației electorale (modificată ultima dată în 2018).

⁹³ Rezoluția CEC privind acreditarea observatorilor permite, de asemenea, observatorilor naționali să depună reclamații la organele de administrare a alegerilor.

⁹⁴ Reclamațiile împotriva BEC-urilor și CEDC-urilor ar trebui examinate în termen de trei zile. Recursul împotriva deciziilor instanțelor trebuie depus în termen de o zi și hotărâte de instanțele de apel în termen de trei zile. Reclamațiile depuse în ziua alegerilor ar trebui examinate în aceeași zi.

⁹⁵ Termenul general de 30 de zile este prevăzut de Codul administrativ.

⁹⁶ Nu există termene scurte pentru ca instanțele să examineze astfel de contestații. Se aplică termenul general de 30 de zile.

De-a lungul perioadei electorale, diverse „comunicări” adresate CEC au fost tratate inconsecvent, din cauza lipsei de claritate a criteriilor de admisibilitate, și, uneori, netransparent.⁹⁷ Unele dintre ele au fost înregistrate și postate cu corespondența primită, în timp ce altele au apărut în registrul de reclamații, iar altele nu au fost postate deloc. Dintre cele 19 plângeri înregistrate în registrul de reclamații, doar una a fost examinată într-o ședință, iar altele au fost tratate prin scrisori, citând în mare parte lipsa de statut juridic sau dovezi insuficiente. Contrar bunei practici internaționale, CEC a interpretat formal cerințele de admisibilitate și a evitat examinarea substanțială a reclamațiilor.⁹⁸ Gestionarea inconsecventă a reclamațiilor de către CEC a subminat transparența, actualitatea soluționării reclamațiilor și disponibilitatea unor căi legale eficiente, în contradicție cu standardele internaționale.⁹⁹

Instanțele au examinat plângerile într-un mod deschis și transparent, în general în termenele legale, iar deciziile au fost publicate prompt online. În total, au fost depuse 16 recursuri împotriva actelor CEC la Curtea de Apel Chișinău (CAC), care a respins toate recursurile ca fiind inadmisibile, cu excepția a două.¹⁰⁰ Curtea Supremă a examinat 14 recursuri împotriva deciziilor CAC și a confirmat aceste decizii în toate cazurile, cu excepția a patru.¹⁰¹ Pentru ca contestațiile să fie considerate admisibile, Codul administrativ impune încălcarea drepturilor contestatorului. În contradicție cu bunele practici internaționale, în timp ce au decis asupra admisibilității contestațiilor, instanțele au interpretat adesea foarte restrâns poziția juridică a reclamantului.¹⁰² Deși o gamă largă de părți interesate electorale pot depune contestații, aceștia trebuie să indice modul în care a fost afectat interesul lor, deoarece nu există nici o posibilitate legală de a depune contestații în interes public. Contestațiile depuse direct în instanțele de judecată împotriva candidaților cu privire la încălcările legate de campanie au fost considerate ca inadmisibile, deoarece nu au fost examinate mai întâi de o autoritate administrativă.¹⁰³ Aceste prevederi conflictuale, coroborate cu abordarea formalistă a

⁹⁷ În timp ce publicarea „comunicărilor”, inclusiv a reclamațiilor, pe site-ul web al CEC nu este obligatorie din punct de vedere juridic, aproximativ 400 de „comunicări” au fost postate online împreună cu aproximativ 220 de răspunsuri de la începutul perioadei electorale până la primul tur. Se pare că, din cauza problemelor tehnice, între cele două tururi nu au fost postate comunicări.

⁹⁸ De exemplu, reclamațiile candidaților care nu au trecut în turul doi au fost respinse motivând lipsa statutului legal. Reclamația dnei Sandu împotriva dlui Dodon a fost respinsă, pe motivul nerespectării cerințelor formale, întrucât nu a fost depusă o declarație privind responsabilitatea pentru veridicitatea probelor prezentate. Aliniatul II.3.3.b din [Codul de bune practici](#) afirmă că „[procedura] trebuie să fie simplă și lipsită de formalism, în special în ceea ce privește admisibilitatea contestațiilor”.

⁹⁹ Aliniatul 5.11 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) stabilește că „deciziile administrative împotriva unei persoane trebuie să fie pe deplin justificate și trebuie să indice, de regulă, căile de atac obișnuite disponibile”.
¹⁰⁰ CAC a admis și a examinat recursul unui potențial candidat respins și recursul dlui Țicu privind o presupusă utilizare abuzivă a resurselor administrative. Ambele contestații au fost respinse ca nefondate. Motivele inadmisibilității în alte cazuri au inclus lipsa termenului legal, recursul unui document fără caracter obligatoriu și absența încălcării drepturilor reclamantului prin actul administrativ atacat.

¹⁰¹ Curtea Supremă a returnat CAC pentru o nouă examinare recursul împotriva „circularei” de finanțare a campaniei CEC, recursul ce a contestat deschiderea de către CEC a 9 secții de votare în clădirea ambasadei din Moscova și recursul împotriva deciziei CEC de înființare a secțiilor de votare pentru alegătorii din Transnistria. În plus, CAC a constatat drept nefondat un recurs, în timp ce alte două reclamații au fost din nou inadmisibile.

¹⁰² Partidele politice au fost considerate lipsite de capacitate juridică, deoarece nu erau în calitate de concurenți la alegerile prezidențiale. După primul tur, CAC a considerat un recurs inadmisibil, deoarece a fost depus de un candidat care nu a trecut în turul doi și, în opinia CAC, nu mai avea astfel calitatea legală de a face recurs. Cel puțin în două contestații, deciziile CAC privind inadmisibilitatea au fost anulate de Curtea Supremă. A se vedea aliniatul II.3.3.b din [Codul de bune practici](#) ce afirmă că „procedura trebuie să fie simplă și lipsită de formalism, în special în ceea ce privește admisibilitatea contestațiilor”.

¹⁰³ Codul administrativ prevede o examinare administrativă înainte ca o contestație să poată fi făcută în instanță. Reclamația dlui Țicu împotriva dlui Dodon privind utilizarea resurselor administrative a fost considerată inadmisibilă de către o instanță teritorială din cauza absenței unei decizii administrative prealabile pe acest subiect. CEC a refuzat inițial reclamația, deoarece Codul electoral prevede că astfel de reclamații ar trebui să fie depuse direct în instanță, dar apoi a admis-o după ce dl Țicu a trecut toate căile judiciare de atac.

instanțelor în materie de admisibilitate, au subminat disponibilitatea unor remedii eficiente în litigiile electorale, contrar standardelor internaționale.¹⁰⁴

Pentru a asigura o soluționare eficientă a litigiilor electorale, autoritățile electorale și judiciare ar trebui să se abțină de la o abordare excesiv de formalistă a admisibilității contestațiilor și să asigure examinarea în fond a contestațiilor. Ar trebui să se ia în considerare posibilitatea de a oferi tuturor părților interesate electorale dreptul la contestare în interes public.

XII. OBSERVATORII NAȚIONALI ȘI INTERNAȚIONALI

Codul electoral prevede observarea alegerilor atât de cetățeni și observatori internaționali, precum și de reprezentanții candidaților. Acesta acordă acces observatorilor la întregul proces electoral atât în țară, cât și în străinătate și le oferă drepturi, inclusiv dreptul de a participa la ședințele organelor electorale la toate nivelurile, de a solicita documente și de a notifica organele electorale despre nereguli. Observatorii electorali pot fi acreditați de CEC, cu dreptul de a observa în orice secție de votare din țară sau în străinătate sau de către CEEdC pentru o secție de votare specifică. În timp ce lista observatorilor acreditați de CEC era plasată pe site-ul web al CEC, deciziile CEEdC privind acreditarea observatorilor, inclusiv a reprezentanților imparțiali, nu erau disponibile publicului, diminuând transparența procesului de acreditare.

Pentru primul tur de scrutin, CEC a acreditat 1.910 de observatori naționali și 310 de observatori internaționali. Dintre aceștia, 278 de observatori, naționali și internaționali, au fost acreditați să observe în SV din afara țării. Acreditările de observator emise pentru primul tur de scrutin au rămas valabile pentru al doilea tur și CEC a lansat o nouă perioadă de acreditare după anunțarea celui de-al doilea tur.¹⁰⁵ Pentru al doilea tur de scrutin, CEC a acreditat suplimentar 162 de observatori naționali, dintre care 41 pentru SV în străinătate și 23 de observatori internaționali.

Organizațiile societății civile asociate Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte au desfășurat activități de observare pe termen lung și pe termen scurt, inclusiv evaluarea pregătirilor electorale și participarea persoanelor cu dizabilități, monitorizarea mass-media, precum și totalizarea paralelă a voturilor. Au publicat mai multe rapoarte înainte și după alegeri. Acreditarea inclusivă a observatorilor și prezența lor considerabilă în secțiile de votare în zilele în care s-au desfășurat alegerile au contribuit la transparența procesului electoral.

În același timp, comportamentul neprofesionist al unor observatori imparțiali în secțiile de votare a ridicat îngrijorări. În ambele zile în care s-au desfășurat alegerile, unii observatori imparțiali au fost văzuți de MLOA BIDDО intervenind în proces și ducând evidența alegătorilor, inclusiv înscrierea datelor lor personale. În legătură cu acest lucru, MLOA BIDDО a primit rapoarte conform cărora alegătorii care nu s-au prezentat în primul tur au fost, în unele localități, vizitați de activiști care aveau listele persoanelor care participaseră la vot. Astfel de acțiuni sunt contrare legislației naționale privind

¹⁰⁴ În conformitate cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), „existența unui sistem intern pentru examinarea eficientă a reclamațiilor individuale și a contestațiilor în materie legată de drepturile electorale este una dintre garanțiile esențiale ale alegerilor libere și corecte” (a se vedea [Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului](#), cererea nr. 18705/06, punctul 81).

¹⁰⁵ CEC nu a reușit luarea unei decizii cu privire la cererea de acreditare a observatorilor suplimentari de la un ONG *Forța Veteranilor* în lumina încălcărilor raportate de unii dintre observatorii lor în prima zi electorală.

protecția datelor cu caracter personal și ar fi putut avea un impact intimidant sau o altă influență nejustificată asupra alegătorilor.¹⁰⁶

Autoritățile ar trebui să asigure o protecție adecvată a datelor cu caracter personal ale alegătorilor pe întreaga perioadă electorală și să se asigure că alegătorii sunt capabili să își exprime voturile fără orice influență nejustificată.

XIII. ZIUA ALEGERILOR

Votarea a avut loc în 2.143 SV, inclusiv 139 SV în străinătate. În conformitate cu metodologia de observare BIDDO, MLOA BIDDO nu a monitorizat procedurile din ziua alegerilor într-un mod sistematic și cuprinzător. În ambele zile ale alegerilor, membrii misiunii au vizitat un număr limitat de SV în toată țara, inclusiv în Chișinău, precum și în circumscripțiile administrative 31 (la 1 noiembrie) și 35 (la 15 noiembrie).

La secțiile de votare vizitate de MLOA BIDDO în timpul ambelor tururi, procesul de votare a fost per ansamblu ordonat, iar mediul a fost calm. Procedurile cheie au fost în general urmate și procesul a fost bine organizat. În același timp, observatorii MLOA BIDDO au observat cazuri de omisiuni procedurale, cum ar fi identificarea alegătorilor fără a solicita înlăturarea măștilor de protecție, nerespectarea măsurilor de sănătate publică și includerea incorectă a alegătorilor în listele electorale principale în locul listelor suplimentare. În mai multe SV vizitate, spațiul limitat a dus la cozi mai lungi și la supraaglomerare. Secretul votului a fost uneori compromis datorită structurii SV și a faptului că alegătorii nu au fost întotdeauna instruiți de către BESV cum să plieze buletinele de vot.

Pentru a asigura secretul votului, ar trebui depuse eforturi suplimentare pentru a aloca spații adecvate pentru secțiile de votare care îndeplinesc standardele minime stabilite.

În pofida recomandărilor anterioare ale BIDDO, accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități a rămas limitată, contrar standardelor internaționale.¹⁰⁷ În ultimii ani, organizațiile societății civile au finalizat mai multe proiecte de sensibilizare și promovare a unor aranjamente speciale, iar administrația electorală a luat măsuri în vederea acomodării alegătorilor cu anumite categorii de dizabilități prin dotarea SV cu cabine speciale de vot, lentile de mărire și buletine de vot tactile. Cu toate acestea, accesul fizic independent la marea majoritate a SV a fost împiedicat de infrastructura inadecvată, precum și de amenajarea în interiorul secțiilor de votare.¹⁰⁸

După cum s-a recomandat anterior, autoritățile ar trebui să continue să întreprindă măsuri pentru ca votul să fie pe deplin accesibil alegătorilor cu dizabilități.

¹⁰⁶ Legea nr. 133 din 2011 privind protecția datelor cu caracter personal stipulează că datele cu caracter personal vor fi „colectate în scopuri specificate, explicite și legitime și nu vor fi prelucrate ulterior într-un mod incompatibil cu aceste scopuri”. Aliniatul 19 din [Comentariu general nr. 25 al Comitetului ONU pentru Drepturile Omului către ICCPR din 1996](#) afirmă că „[persoanele cu drept de vot trebuie să fie libere să voteze [...] fără influență sau constrângere nejustificată de orice fel care ar putea denatura sau inhiba libera exprimare a voinței electorului”. Punctul 7.7 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) angajează statele participante să se asigure că alegătorii sunt capabili să-și exprime votul „fără teama de răzbunare”.

¹⁰⁷ Articolul 29(a)i. din [CRPD](#) afirmă că „părțile garantează persoanelor cu dizabilități drepturile politice și posibilitatea de a se bucura de ele în mod egal cu ceilalți și se angajează să ... asigure că procedurile de votare, sediile și materialele sunt adecvate, accesibile și ușor de înțeles și de utilizat.”

¹⁰⁸ În 2019, un [studiu](#) întreprins cu sprijinul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare din Moldova a arătat că mai puțin de 1% din SV evaluate erau pe deplin accesibile alegătorilor cu dizabilități, în timp ce aproximativ 28% erau accesibile cu asistență. Conform acestui studiu, numărul alegătorilor moldoveni cu dizabilități a fost estimat la aproximativ 170.000.

CEC a raportat cozi semnificativ de lungi în primul rând la SV din străinătate. Unele SV din afara țării au trebuit să proceseze voturile a până la 5.000 de alegători în zilele alegerilor, spre deosebire de SV din țară pentru care Codul electoral prevede maximum 3.000 de alegători înregistrați. Șapte SV din străinătate au trebuit să se închidă devreme, după ce au rămas fără buletinele de vot.¹⁰⁹ Mai mulți interlocutori MLOA BIDDО au pledat pentru o distribuție mai uniformă a alegătorilor între SV în străinătate, pentru a preveni plecarea alegătorilor de la SV fără exercitarea dreptului de vot.

Observatorii au fost prezenți în toate SV-urile vizitate, contribuind la transparența procesului. Acuzațiile pe scară largă de cumpărare a voturilor și transportarea organizată a alegătorilor, amplificate de susținători și de unii concurenți, au dus la blocaje rutiere și tensiuni ce au interferat cu libertatea de mișcare a alegătorilor și accesul la SV în mai multe zone.

La secțiile de votare observate de MLOA BIDDО, numărarea s-a efectuat în cea mai mare parte în mod eficient și cu precizie. Transparența procesului a fost uneori subminată de nerespectarea succesiunii necesare în procedurile de numărare și omiterea unor pași procedurali importanți, cum ar fi stabilirea numărului de alegători care au primit buletinul de vot înainte de deschiderea urnei, anunțarea și afișarea rezultatelor la fiecare etapă a procesului, verificarea încrucișată a cifrelor și determinarea consecventă a validității voturilor.

În general, organele de administrare a alegerilor au gestionat totalizarea rezultatelor votului într-un mod eficient și la timp.¹¹⁰ Cu toate acestea, în mai multe CEDC vizitate în timpul ambelor tururi, s-a observat supraaglomerarea, încălcarea măsurilor de sănătate publică și limitarea posibilităților de observare. Greșelile și discrepanțele din procesele-verbale privind rezultate au fost fie rezolvate de către CEDC la fața locului, fie BESV-urilor li s-a cerut să se reunească și să corecteze erorile, subliniind lipsa unei ghidări uniforme în această etapă a procesului.

Pentru a asigura coerența și transparența în procesul de totalizare a rezultatelor, ar trebui stabilite proceduri clare pentru rectificarea erorilor și discrepanțelor în procesele-verbale privind rezultatele votului, inclusiv criteriile pentru renumărarea voturilor.

În ambele zile de alegeri, CEC a publicat participarea la vot, dezagregată pe sexe și vârstă, pe site-ul său web și a organizat periodic conferințe de presă pentru a furniza informații despre evoluțiile și incidentele din ziua alegerilor din țară și din străinătate. Potrivit CEC, sistemul său IT a fost supus atacurilor cibernetice în ziua alegerilor din turul doi, însă acestea au fost respinse cu succes și nu au afectat procesul.¹¹¹ În primul tur de scrutin, participarea la vot preliminară publicată în seara alegerilor pe site-ul web al CEC, de 42,76%, a fost corectată în dimineața următoare cu 48,54%, pentru a reflecta votul în străinătate și datele din listele electorale suplimentare.¹¹² În timpul turului doi, participarea la vot în seara alegerilor a fost de 52,78%, ajungând în cele din urmă la 58,22% după procesarea proceselor-verbale. Rezultatele preliminare, dezagregate pe raioane, au fost disponibile pe site-ul web al CEC la scurt timp după închiderea urnelor și au fost actualizate pe măsură ce numărarea voturilor a

¹⁰⁹ Trei secții de votare din Regatul Unit, două în Germania, una în Franța și una în Italia. În total, CEC a expedit în străinătate 556.000 de buletine de vot în primul tur și 671.500 pentru turul doi.

¹¹⁰ CEDC-urile au fost obligate să finalizeze rezultatele votului și să-și prezinte documentele în termen de 48 de ore de la închiderea secțiilor de votare. CEC a avut la dispoziție cinci zile pentru a totaliza rezultatele finale.

¹¹¹ Potrivit CEC atacurile au vizat serverele și sistemele sale de informații, inclusiv site-ul web cu rezultatele preliminare. Atacurile au durat aproximativ 5 ore, dar, în mod repetat, nu au afectat funcționarea sistemelor.

¹¹² Observatorii naționali au subliniat că calculul CEC, de asemenea, nu a luat în considerare faptul că majoritatea alegătorilor incluși în listele suplimentare erau deja înregistrați pe listele principale ale alegătorilor.

fost finalizată în SV. Datele privind rezultatele dezagregate în funcție de secția de votare au fost publicate pentru ambele tururi la doar o săptămână după a doua zi de alegeri.

Poliția a raportat peste 300 de incidente în prima zi electorală și alte 325 în timpul celei de-a doua.¹¹³ Majoritatea incidentelor raportate au fost legate de acuzațiile de transportare organizată în legătură cu cumpărarea voturilor. Din peste 200 de rapoarte, în aproximativ 10 cazuri, poliția a identificat dovezi ale transportului organizat, fapt ce încalcă reglementările CEC.¹¹⁴

XIV. EVOLUȚII POSTELECTORALE

Toți candidații au acceptat rezultatele, iar pe 16 noiembrie dl Dodon a felicitat-o preliminar pe dna Sandu. Dna Sandu și-a declarat intenția de a solicita dizolvarea parlamentului și organizarea alegerilor parlamentare anticipate cât mai curând posibil, în timp ce Dodon a susținut că aceasta nu ar trebui să aibă loc până în vara sau toamna anului 2021.

Termene pentru soluționarea reclamațiilor post-electorale nu sunt prevăzute în Codul Electoral. În plus, deoarece CEEdC-urile își încheie activitățile la 48 de ore după ziua alegerilor, în timp ce termenul limită pentru depunerea reclamațiilor este de până la trei zile, reclamantii ar putea să se adreseze doar către CEC.¹¹⁵ După al doilea tur, CEC a primit o reclamație pe care a decis să nu o examineze și a înaintat-o Curții Constituționale.¹¹⁶ Nu au existat contestații împotriva rezultatelor primului sau celui de-al doilea tur sau cereri de renumărare. În timp ce dreptul de a solicita o renumărare este stipulat de Codul Electoral și ar trebui să fie depus la Curtea Constituțională, dreptul de a contesta rezultatele alegerilor nu este prescris în mod explicit.¹¹⁷ Rezultatele finale ale alegerilor nu sunt adoptate de CEC, ci sunt proclamate de Curtea Constituțională, ceea ce nu lasă efectiv nici o posibilitate de recurs împotriva rezultatelor finale în contradicție cu bunele practici internaționale.¹¹⁸

Termenele și procedurile pentru reclamații postelectorale ar trebui să fie clar prescrise. S-ar putea examina posibilitatea adoptării rezultatelor alegerilor printr-o decizie a CEC, cu posibilitatea controlului judiciar.

La primirea proceselor verbale originale de la secții, CEC a publicat pe site-ul său copii scanate pentru fiecare secție de votare pe circumscripție, la câteva zile după fiecare tur de scrutin. Rezultatele finale ale alegerilor au fost anunțate de CEC pe 20 noiembrie. La 23 noiembrie, CEC a transmis Curții Constituționale procesul verbal și raportul său final, inclusiv recomandări pentru modificări ale

¹¹³ Au fost inițiate anchete penale în șapte cazuri: trei legate de suspiciunea de vot dublu, unul legat de 200 de buletine de vot lipsă dintr-o SV din raionul Soroca, unul legat de huliganism, unul legat de un blocaj rutier și unul legat de blocarea intrării într-o SV în Varnița.

¹¹⁴ În timpul primului tur, șase persoane au fost amendate pentru neîndeplinirea unei decizii a unui organ electoral și două persoane pentru efectuarea transportării rutiere de persoane fără a deține un permis sau documente de transport specifice.

¹¹⁵ Conform raportului CEC, după primul tur CEEdC au primit 24 de reclamații (11 reclamații în Chișinău și 6 în Găgăuzia) și după turul al doilea - 32 reclamații (14 reclamații în Chișinău și 14 în Găgăuzia). Nu există informații agregate cu privire la reclamațiile depuse la BESV.

¹¹⁶ În reclamație, dl Dodon a susținut că dna Sandu a tipărit materiale de campanie cu încălcarea regulilor de finanțare a campaniei.

¹¹⁷ Codul electoral nu prevede în mod explicit contestații împotriva rezultatelor. Conform Codului administrativ, orice act administrativ, precum procesul-verbal CEC privind rezultatele, ar putea fi contestat. Pentru a solicita o renumărare a voturilor, un candidat trebuie să se adreseze Curții Constituționale; cu toate acestea, nu există nici o obligație pentru Curtea Constituțională de a reacționa la astfel de cereri după primul tur.

¹¹⁸ Aliniatul II.3.3.f din [Codul de bune practici](#) afirmă că „toți candidații și toți alegătorii înregistrați în circumscripția în cauză trebuie să aibă dreptul de a face recurs. Un cvorum rezonabil poate fi impus pentru recursurile alegătorilor cu privire la rezultatele alegerilor.”

practicilor electorale și pentru modificări la Codul Electoral. La 10 decembrie, Curtea Constituțională a validat rezultatele alegerilor, afirmând că reclamațiile depuse în instanțe erau inadmisibile sau nefondate și că nu au fost constatate încălcări ce ar putea influența rezultatele alegerilor.

XV. RECOMANDĂRI

Aceste recomandări, așa cum sunt cuprinse în text, sunt prezentate în vederea îmbunătățirii în continuare a desfășurării alegerilor în Republica Moldova și sprijinirii eforturilor de a le alinia pe deplin la angajamentele OSCE și la alte obligații și standarde internaționale pentru alegerile democratice. Aceste recomandări trebuie citite împreună cu recomandările BIDDO anterioare.¹¹⁹ BIDDO este pregătit să asiste autoritățile din Moldova pentru a îmbunătăți în continuare procesul electoral și pentru a aborda recomandările cuprinse în acest raport și în rapoartele anterioare.

A. RECOMANDĂRI PRIORITARE

1. După cum s-a recomandat anterior, autoritățile ar trebui să ia în considerare o revizuire cuprinzătoare a cadrului legislativ electoral pentru a elimina lacunele rămase, incoerențele și ambiguitățile și să abordeze recomandările BIDDO și ale Consiliului Europei.
2. Legea ar trebui reexaminată pentru a aborda problema transportului organizat al alegătorilor în legătură cu cumpărarea voturilor, protejând în același timp libertatea circulației.
3. Dispozițiile privind prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative, inclusiv privind asigurarea neutralității funcției publice, participarea funcționarilor publici în campanii și protejarea angajaților din sectorul public de orice influență nejustificată, ar trebui să fie clar prevăzute în lege și aplicate în mod corespunzător.
4. Cadrul legal pentru finanțarea campaniilor ar trebui consolidat și să reglementeze contribuțiile proprii ale candidaților și limitele donațiilor de la partidele politice, evaluarea contribuțiilor în natură și implicarea terților în campaniile electorale. Pentru a proteja pluralismul politic, ar putea fi examinată și posibilitatea simplificării reglementărilor legate de eligibilitatea pentru donații de către persoane fizice.
5. Cadrul pentru supravegherea finanțării campaniei ar trebui revizuit pentru a asigura un mecanism eficient de monitorizare a veniturilor și cheltuielilor și de verificare a exhaustivității și exactității raportării. CEC ar trebui să fie dotat cu resurse și capacități adecvate, inclusiv reguli și proceduri pentru o supraveghere semnificativă.

---

¹¹⁹ La punctul 25 din [Documentul OSCE de la Istanbul din 1999](#), Statele participante la OSCE s-au angajat „să respecte cu promptitudine evaluarea și recomandările electorale ale BIDDO”. Respectarea recomandărilor anterioare este evaluată de MLOA BIDDO după cum urmează: recomandările 9, 10, 13, 19, 21, 22 și 27 din [Raportul final BIDDO privind alegerile locale din 2015](#) (Raport final 2015), recomandarea 9 din [Raportul final BIDDO privind alegerile prezidențiale din 2016](#) și recomandările 2, 4, 11, 12, 15 și 32 din [Raportul final BIDDO privind alegerile parlamentare din 2019](#) (Raportul final 2019) sunt pe deplin implementate. Recomandările 3, 8, 11, 12 și 14 din Raportul final 2015, recomandările 5, 6, 7, 12, 21, 26 și 27 din Raportul final 2016 și recomandările 10, 14 și 29 din Raportul final 2019 sunt în mare parte implementate. Recomandările 1, 2, 6, 7, 16, 17, 23, 25 și 28 din Raportul final 2015, recomandările 1, 2, 3, 8, 11, 14, 18, 22, 24 și 25 din Raportul final 2016, și recomandările 1, 3, 5, 9, 17, 23 și 31 din Raportul final 2019 sunt parțial implementate. A se vedea și [baza de date cu recomandări electorale](#) BIDDO.

6. Dispozițiile relevante ale alegerilor și ale Codului administrativ ar trebui armonizate pentru a prevedea modalități clare și termene adecvate pentru soluționarea la timp a tuturor litigiilor legate de alegeri de către instituția electorală și instanțe.
7. Autoritățile ar trebui să asigure o protecție adecvată a datelor cu caracter personal ale alegătorilor pe întreaga perioadă electorală și să se asigure că alegătorii sunt capabili să își exprime voturile fără vreo influență nejustificată.
8. Pentru a asigura secretul votului, ar trebui depuse eforturi suplimentare pentru a aloca spații adecvate pentru secțiile de votare ce îndeplinesc standardele minime stabilite.

B. ALTE RECOMANDĂRI

Administrarea alegerilor

9. Pentru a spori transparența și accesul la informațiile de interes public, organele de administrare a alegerilor de toate nivelurile ar trebui să publice deciziile și procesele-verbale ale ședințelor în timp util și în manieră coerentă.
10. Pentru a asigura profesionalismul administrației electorale, s-ar putea examina posibilitatea asigurării tuturor membrilor organelor electorale de nivel inferior cu instruire standardizată.

Înregistrarea alegătorilor

11. Pentru a îmbunătăți și mai mult exactitatea înregistrării alegătorilor, listele electorale finale ce reflectă toate schimbările după controlul public și deciziile potențiale cu privire la recurs ar trebui compilate și utilizate în ziua alegerilor. Ar trebui să se acorde suficient timp pentru actualizarea listelor electorale între cele două tururi de scrutin.

Înregistrarea candidaților

12. Cerințele de reședință și competență lingvistică pentru candidații la președinție ar trebui să fie reexamineate în conformitate cu standardele și bunele practici internaționale.
13. S-ar putea examina posibilitatea modificării legii pentru a permite alegătorilor să semneze în sprijinul mai multor candidați.
14. Pentru a asigura coerența, transparența și certitudinea juridică a înregistrării candidatului, toate procedurile de verificare a semnăturii ar trebui reglementate în mod adecvat.
15. S-ar putea lua în considerare mecanismele avansate și măsurile afirmative care vizează o participare sporită a femeilor în calitate de candidate, inclusiv a femeilor din comunitățile minoritare și din grupurile subreprezentate.

Campanie electorală

16. Autoritățile ar trebui să introducă un mecanism eficient de monitorizare și răspuns la instigările la ură și discriminare în timpul campaniei.

Finanțarea campaniei

17. Pentru a spori transparența și eficacitatea dezvoltării, rapoartele finale ar trebui să fie detaliate și însoțite de documentele financiare justificative. S-ar putea examina posibilitatea acordării de mai mult timp pentru prezentarea unui raport final complet.

Mass-media

18. Pentru a respecta libertatea editorială a presei, obligația furnizorilor privați de servicii media cu acoperire națională de a organiza dezbateri ar putea fi revizuită.

19. Pentru a asigura o supraveghere cuprinzătoare și a preveni neconformitatea, CA ar putea examina posibilitatea extinderii capacității sale de monitorizare dincolo de campania oficială și publicarea rapoartelor de monitorizare în timp util.

20. Codul audiovizualului ar trebui revizuit pentru a prevedea sancțiuni graduale și proporționale specifice încălcării comise și supuse recursului judiciar.

Reclamații și contestații

21. Pentru a asigura o soluționare eficientă a litigiilor electorale, autoritățile electorale și judiciare ar trebui să se abțină de la o abordare excesiv de formalistă a admisibilității reclamațiilor și să asigure examinarea în fond a reclamațiilor. Ar trebui să se examineze posibilitatea de a oferi tuturor părților interesate electorale dreptul la reclamație în interes public.

Ziua alegerilor

22. După cum s-a recomandat anterior, autoritățile ar trebui să continue să întreprindă măsuri pentru ca votarea să fie pe deplin accesibilă alegătorilor cu dizabilități.

23. Pentru a asigura coerența și transparența în procesul de totalizare a rezultatelor, ar trebui stabilite proceduri clare pentru rectificarea erorilor și discrepanțelor în procesele-verbale privind rezultatele alegerilor, inclusiv criterii pentru renumărarea voturilor.

24. Termenele și procedurile pentru reclamațiile postelectorale ar trebui să fie clar prescrise. S-ar putea examina posibilitatea adoptării rezultatelor alegerilor printr-o decizie a CEC, cu posibilitatea controlului judiciar.

ANEXA I. REZULTATE FINALE¹²⁰

Primul tur

Numărul de alegători incluși în listele electorale	2.793.322
Numărul de alegători incluși în listele suplimentare	202.569
Numărul de alegători din listele suplimentare care nu au fost incluși în listele principale	26.127
Numărul de alegători	1.368.516
Numărul de alegători din Transnistria	14.711
Numărul de alegători în străinătate	150.022
Participare la vot (procent final)	48,54
Numărul buletinelor de vot declarate valabile	1.348.719
Numărul buletinelor de vot declarate nevalabile	19.797

Candidat (entitate nominalizatoare)	Numărul de voturi	Procent
Renato Usatîi (Partidul Nostru)	227.939	16.90
Andrei Năstase (Platforma DA)	43.924	3.26
Tudor Deliu (Partidul Liberal Democrat din Moldova)	18.486	1.37
Igor Dodon (candidat independent)	439.866	32.61
Violeta Ivanov (Partidul Politic Șor)	87.542	6.49
Maia Sandu (Partidul Acțiune și Solidaritate)	487.635	36.16
Octavian Țicu (Partidul Unității Naționale)	27.170	2.01
Dorin Chirtoacă (Blocul Electoral UNIREA)	16.157	1.20

Turul doi

Numărul de alegători incluși în listele electorale	2.789.010
Numărul de alegători incluși în listele suplimentare	346.464
Numărul de alegători din listele suplimentare care nu au fost incluși în listele principale	52.234
Numărul de alegători	1.654.150
Numărul de alegători din Transnistria	31.783
Numărul de alegători în străinătate	263.177
Participare la vot (procent final)	58.22

¹²⁰ Conform deciziilor CEC nr. 4466 din 4 noiembrie 2020, nr. 4507 din 20 noiembrie 2020 și nr. 4519 din 23 noiembrie 2020.

Numărul buletinelor de vot declarate valabile	1.633.621
Numărul buletinelor de vot declarate nevalabile	20.529

Candidat (entitate nominalizatoare)	Numărul de voturi	Procent
Maia Sandu (Partidul Acțiune și Solidaritate)	943.006	57.72
Igor Dodon (candidat independent)	690.615	42.28

ANEXA II. LISTA OBSERVATORILOR

Echipa de bază BIDDO MLOA

Corien Jonker	Șefa misiunii	Olanda
Vasil Vashchanka		Belarus
Enira Bronitskaya		Belarus
Marcela Mašková		Republica Cehă
Martin Kunze		Germania
Kira Kalinina		Federația Rusă
Ruslan Ovezdurdyev		Federația Rusă
Karolina Semina		Federația Rusă
Tomasz Rzymiski		Polonia
Saša Pokrajac		Serbia
Chris Taylor		Regatul Unit

BIDDO MLOA - Observatori pe termen lung

Josef Orisko	Republica Cehă
Ales Jakubec	Republica Cehă
Stig Skovbo	Danemarca
Mikko Lainejoki	Finlanda
Sami Rantamaki	Finlanda
Sabrina Rouigui	Franța
Skander Ben Mami	Franța
Gerd Gersbeck	Germania
Rebecca Wagner	Germania
Michaela Sechi	Italia
Rocco Giovanni Dibiasi	Italia
Tonje Viken	Norvegia
Gent Ramadani	Norvegia
Nina Wessel	Norvegia
Maria Magdalena Budkus	Polonia
Krzysztof Kolanowski	Polonia
Paulina Czarnecka	Polonia
Marc Morar	România
Vladimir Epaneshnikov	Federația Rusă
Iurii Șapovalov	Federația Rusă
Ilia Uvarov	Federația Rusă
Paul Wesson	Regatul Unit
Bujar Adjari	Statele Unite ale Americii
Mara Hanna Mahassan	Statele Unite ale Americii
Sherry Suzanne Murphy	Statele Unite ale Americii
Steven Young	Statele Unite ale Americii
Ann Merrill	Statele Unite ale Americii

DESPRE BIDDO

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) este principala instituție a OSCE ce oferă asistență statelor participante „pentru a asigura respectarea deplină a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a respecta statul de drept, a promova principiile democrației și (...) pentru a construi, consolida și proteja instituțiile democratice, precum și a promova toleranța în întreaga societate” (Actul Summit-ului de la Helsinki din 1992). Acest lucru este menționat ca dimensiunea umană a OSCE.

BIDDO, cu sediul la Varșovia (Polonia), a fost creat în calitate de Birou pentru Alegeri Libere la Summit-ul de la Paris din 1990 și și-a început activitatea în mai 1991. Un an mai târziu, numele Biroului a fost modificat pentru a reflecta un mandat extins ce să includă drepturile omului și democratizarea. În prezent, aici activează peste 150 de angajați.

BIDDO este agenția principală din Europa în domeniul **observării alegerilor**. În fiecare an, coordonează și organizează detașarea a mii de observatori pentru a evalua dacă alegerile din regiunea OSCE se desfășoară în conformitate cu angajamentele OSCE, alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice și conform legislației naționale. Metodologia sa unică oferă o perspectivă aprofundată asupra procesului electoral în întregime. Prin intermediul proiectelor de asistență, BIDDO ajută statele participante să-și îmbunătățească cadrul electoral.

Activitățile de **democratizare** ale Biroului includ: statul de drept, sprijin legislativ, guvernare democratică, migrație și libertatea de circulație și egalitatea de gen. BIDDO implementează anual o serie de programe de asistență specifice, urmărind dezvoltarea unor structuri democratice.

BIDDO sprijină, de asemenea, statele participante în îndeplinirea obligațiilor lor de a promova și proteja **drepturile omului și libertățile fundamentale** în conformitate cu angajamentele OSCE privind dimensiunea umană. Acest lucru se realizează prin colaborarea cu o varietate de parteneri pentru a încuraja colaborarea, a construi capacități și a oferi expertiză în domenii tematice, inclusiv drepturile omului în lupta împotriva terorismului, îmbunătățirea protecției drepturilor omului a persoanelor traficate, educația și formarea în domeniul drepturilor omului, monitorizarea și raportarea drepturilor omului, cât și drepturile omului și securitatea femeilor.

În domeniul **toleranței și nediscriminării**, BIDDO oferă sprijin statelor participante în consolidarea răspunsului lor la infracțiunile bazate pe ură și la incidentele de rasism, xenofobie, antisemitism și alte forme de intoleranță. Activitățile BIDDO legate de toleranță și nediscriminare sunt axate pe următoarele domenii: legislație; instruire pentru aplicarea legii; monitorizarea, raportarea și urmărirea răspunsurilor la infracțiuni și incidente motivate de ură; precum și activități educaționale pentru a promova toleranța, respectul și înțelegerea reciprocă.

BIDDO oferă consultanță statelor participante cu privire la politicile lor referitoare la **romi și sinti**. El promovează consolidarea capacităților și crearea de rețele între comunitățile de romi și sinti și încurajează participarea reprezentanților romilor și sinti în organismele de elaborare a politicilor.

Toate activitățile BIDDO se desfășoară în strânsă coordonare și cooperare cu statele participante la OSCE, instituțiile OSCE și operațiunile de teren, precum și cu alte organizații internaționale. Mai multe informații sunt disponibile pe site-ul BIDDO (www.osce.org/odihp).